AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (kibővített harmadik tanács)

2008. július 8.*

A T-99/04. sz. ügyben,

az **AC-Treuhand AG** (székhelye: Zürich [Svájc], képviselik: M. Karl, C. Steinle és J. Drolshammer ügyvédek)

felperesnek

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviseli: A. Bouquet, meghatalmazotti minőségben, segítője: A. Böhlke ügyvéd)

alperes ellen

az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-2/37.857 – szerves peroxidok-ügy) 2003. december 10-én hozott 2005/349/EK bizottsági határozat (HL 2005. L 110., 44. o.) megsemmisítése iránt benyújtott keresete tárgyában,

* Az eljárás nyelve: német.

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK
ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (kibővített harmadik tanács),

tagjai: M. Jaeger elnök, J. Azizi és Czúcz O. bírák,

hivatalvezető: K. Andová tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2007. szeptember 12-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

A jogvita előzményei

1 Az [EK] 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-2/37.857 – szerves peroxidok-ügy) 2003. december 10-én hozott 2005/349/EK bizottsági határozat (HL L 110., 44. o.; a továbbiakban: vitatott határozat) tárgya a műanyag- és gumiiparban használt kémiai termékek, a szerves peroxidok európai piacán az AKZO-csoport (a továbbiakban: az AKZO), valamint az Atochem jogutódja, az Atofina SA (a továbbiakban: az Atochem/Atofina), valamint a Degussa UK Holdings Ltd-vé (a továbbiakban: PC/Degussa) átalakult Laporte plc irányítása alatt álló Peroxid Chemie GmbH & Co. KG társaságok által létrehozott és működtetett kartell.

2 A megtámadott határozatból kitűnik, hogy a kartell 1971-ben három szervesperoxid-gyártó, vagyis az AKZO, a Luperox GmbH, (a későbbiekben: Atochem/Atofina) és a PC/Degussa (a továbbiakban: kartell) közötti írásbeli megállapodás (a továbbiakban: 1971. évi megállapodás), megkötésével kezdődött, amelyet 1975-ben módosítottak (a továbbiakban: 1975. évi megállapodás). A kartell célja különösen e gyártók piaci részesedésének megőrzése és az áremeléseinek összehangolása volt. Rendszeresen tartottak találkozókat a kartell megfelelő működésének biztosítása érdekében. A kartell keretében a Fides Trust AG-t (a továbbiakban: Fides), később 1993-tól a felperes AC-Treuhand AG-t bízták meg az AKZO-val, az Atochem/Atofina-val és a PC/Degussával kötött szolgáltatási szerződések alapján többek között a kartellre vonatkozó bizonyos titkos dokumentumok – mint például az 1971. évi megállapodás – őrzésével, a három szervesperoxid-gyártó kereskedelmi tevékenységére vonatkozó bizonyos adatok összegyűjtésével és feldolgozásával, és az így feldolgozott adatokról való tájékoztatásukkal, valamint az említett gyártók között többek között Zürichben (Svájc) tartott találkozók szervezésével kapcsolatos logisztikai és titkársági feladatok – mint például helyiségfoglalás és a képviselőik utazási költségeinek megtérítése – teljesítésével. A felperes kartellel kapcsolatos tevékenységeire vonatkozó bizonyos ténybeli elemeket azonban vitatnak a felek.

3 A Bizottság a kartell vizsgálatát az AKZO képviselőivel való 2000. április 7-i találkozót követően kezdte meg, akik a kartell ügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény (HL 1996., C 207., 4. o.; a továbbiakban: engedékenységi közlemény) alapján történő mentességben való részesülés végett tájékoztatták a Bizottságot a közösségi versenyszabályok megsértéséről. Ezt követően az Atochem/Atofina és a PC/Degussa szintén úgy döntött, hogy együttműködik a Bizottsággal, és további információkat nyújtott a Bizottságnak (a vitatott határozat (56)–(63) preambulumbekezdése).

4 2003. február 3-án a Bizottság tájékoztatáskéréssel fordult a felpereshez. E kérelemben a Bizottság lényegében azt adja elő, hogy az EK 81. cikk és az Európai Gazdasági Térségről (EGT) szóló megállapodás 53. cikkének az európai szervesperoxid-gyártók

általi feltételezett megsértését vizsgálja. Továbbá kérte a felperest, hogy adja meg a vállalkozása szervezeti felépítését, mutassa be tevékenységét és változását, beleértve a Fides tevékenységének átvételét, a szervesperoxid-gyártók „titkárságaként" végzett tevékenységét és az 1991–2001. évekre vonatkozó forgalmát. A felperes 2003. március 5-i levelében válaszolt e tájékoztatáskérésre (a megtámadott határozat (73) preambulumbekezdése).

5 2003. március 20-án találkozóra került sor a felperes képviselői és az aktával megbízott bizottsági tisztviselők között, amelynek eredményeként utóbbiak jelezték, hogy a felperes ellen a Bizottság vizsgálatot is indított, anélkül azonban, hogy pontosították volna a vele szemben felhozott kifogásokat.

6 2003. március 27-én a Bizottság hivatalos vizsgálatot indított és kifogásközlést fogadott el, amelyet azután megküldött a felperes részére. A felperes 2003. június 16-án küldte meg a kifogásközlésre vonatkozó észrevételeit, és részt vett a 2003. június 26-i meghallgatáson. A Bizottság végül 2003. december 10-én fogadta el a megtámadott határozatot, amelyet 2004. január 9-én közölt a felperessel, amelyben 1000 euró összegű bírságot szabott ki rá (a megtámadott határozat (454) preambulumbekezdése és 2. cikkének e) pontja).

7 A megtámadott határozat elfogadását és közlését egy sajtóközlemény kísérte, amelyben a Bizottság többek között megállapította, hogy a felperes mint tanácsadó társaság 1993 végétől kezdve a találkozók megszervezésével és a jogsértés bizonyítékainak

eltüntetésével lényeges szerepet játszott a kartellben. Ezért a Bizottság arra következtetett, hogy a felperes is megsértette a versenyszabályokat, és megállapította, hogy:

„A [felperessel szemben] hozott szankció korlátozott összegű a kérdésre vonatkozóan folytatott politika újdonsága miatt. Az üzenet azonban egyértelmű: azoknak, akik kartelleket szerveznek, vagy azokat elősegítik – tehát nemcsak annak tagjai – ezentúl attól kell tartaniuk, hogy leleplezik őket, és nagyon súlyos szankciókat szabnak ki rájuk."

Az eljárás és a felek kérelmei

8 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2004. március 16-án benyújtott keresetlevelével a felperes a jelen keresetet indította.

9 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2005. november 30-án benyújtott levelében a felperes az Elsőfokú Bíróság eljárást befejező ítéletének kihirdetését illetően azt kérte, hogy teljes egészében bizalmasan kezeljék a közte és a Fides között kötött, a keresetlevél mellékletében szereplő megállapodást, valamint a Fides és a felperes korábbi munkatársa, S. nevét.

10 Az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2006. február 1-jén benyújtott levelében a felperes elsősorban kijelentette a bizalmas kezelés iránti kérelme fenntartását, másodlagosan pedig kérte, hogy kezeljék bizalmasan a fenti 9. pontban hivatkozott megállapodás szövegének olvashatatlanná tett részeit, amelynek egy nem bizalmas változatát bemutatta az Elsőfokú Bíróság kérésére.

11 Az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzatának 14. cikke alapján és a harmadik tanács javaslatára az ügyet a feleknek az említett eljárási szabályzat 51. cikke szerinti meghallgatását követően kibővített ítélkező testület elé utalta.

12 Az előadó bíró jelentése alapján az Elsőfokú Bíróság (kibővített harmadik tanács) úgy döntött, hogy megnyitja a szóbeli szakaszt.

13 A felek szóbeli előterjesztéseit és az Elsőfokú Bíróság szóbeli kérdéseire adott válaszait az Elsőfokú Bíróság a 2007. szeptember 12-i tárgyaláson hallgatta meg.

14 Az Elsőfokú Bíróság a 2007. szeptember 12-i tárgyaláson lezárta a szóbeli szakaszt. Az eljárási szabályzat 32. cikkének megfelelően, mivel a tanács egyik tagja akadályoztatva volt a tanácskozáson való részvételben, az eljárási szabályzat 6. cikke értelmében a rangsorban leghátul álló bíró következésképp a tanácskozáson nem vett részt, és az Elsőfokú Bíróság tanácskozását az a három bíró folytatta, akiknek az aláírása szerepel a jelen ítéleten.

15 A tárgyaláson a felperes visszavonta a bizalmas kezelés iránti kérelmét a Fides neve használatának vonatkozásában, amit jegyzőkönyvbe vettek a tárgyaláson.

16 A felperes keresetében azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– helyezze hatályon kívül a megtámadott határozatot a rá vonatkozó részben;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

17 A Bizottság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– utasítsa el a keresetet;

– a felperest kötelezze a költségek viselésére.

A jogkérdésről

A – *Előzetes észrevételek*

18 Az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy először a felperes bizalmas kezelés iránti kérelmére szükséges válaszolni annyiban, amennyiben azt nem vonta vissza a tárgyaláson (lásd a fenti 9., 10. és 15. pontot).

19 Ami a felperes korábbi munkatársának nevét illeti, az Elsőfokú Bíróság e kérelmet figyelembe vette a természetes személyek azonosságának más ügyekben való közlését illető ítélkezési gyakorlatának megfelelően (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-120/04. sz., Peróxidos Orgánicos kontra Bizottság ügyben 2006. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4441. o.] 31. és 33. pontját). Az Elsőfokú Bíróság ellenben úgy véli, hogy a Fides és a felperes közötti megállapodás mint olyan fennállása mindenképpen elvesztette esetlegesen bizalmas jellegét, figyelembe véve ezen megállapodásnak Zürich kanton nyilvánosan hozzáférhető, a felperes székhelyére vonatkozó, a keresetlevél mellékleteként bemutatott cégnyilvántartási kivonatában, valamint a megtámadott határozatnak a Bizottság versenypolitikai főigazgatósága internetes oldalán ideiglenesen közzétett változatának (20) és (91) preambulumbekezdésében történő azonosítását (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság kibővített harmadik tanácsa elnökének a T-289/03. sz., BUPA és társai kontra Bizottság ügyben 2005. március 4-én hozott végzésének [EBHT 2005., II-741. o.] 34. és 35. pontját), amely közzététellel szemben a felperes nem emelt kifogást az egyes versenyjogi eljárásokban a meghallgatási tisztviselők megbízásáról szóló, 2001. május 23-i 200l/462/EK, ESZAK bizottsági határozat (HL L 162., 21. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 151. o.) 9. pontjában említett eljárás szerint.

20 Következésképpen el kell utasítani a bizalmas kezelés iránti kérelmet annyiban, amennyiben a Fides és a felperes közötti megállapodás fennállására vonatkozik.

21 Az Elsőfokú Bíróság továbbá megállapítja, hogy a felperes keresete alátámasztására öt jogalapra hivatkozik, azaz először is a védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére, másodszor a bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) megsértésére, harmadszor a bizalomvédelem elvének megsértése, negyedszer másodlagosan a jogbiztonság és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvének (*nulla poena sine lege certa*) megsértésére, és ötödször a jogbiztonság és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvének (*nulla poena sine lege certa*) a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése tekintetében történő megsértésére hivatkozik.

B – *A védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére alapított első jogalapról*

1. *A felek érvei*

a) A felperes érvei

22 A felperes úgy véli, hogy a Bizottság későn, azaz a vizsgálat kezdete után három évvel tájékoztatta az ellene indított eljárásról és a vele szemben emelt kifogásokról. Csak a hivatalos vizsgálati eljárás megindításakor és a 2003. március 27-i kifogásközlés elfogadásakor szerzett arról tudomást. Előtte a felperes csak a 2003. február 3-i tájékoztatáskérést kapta meg, amelyre megfelelően válaszolt a 2003. március 5-i levéllel. A felperes csak 2003. március 20-án, a Bizottsággal való találkozó során tudta meg, hogy vizsgálat is indult ellene, anélkül azonban, hogy pontos információkat kapott volna a vele szemben felhozott vádak terjedelméről.

23 A felperes szerint az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, 1950. november 4-én Rómában aláírt európai egyezmény (EJEE) 6. cikke (3) bekezdésének a) pontja szerint minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy a legrövidebb időn belül tájékoztassák olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól. E jog az EJEE 6. cikke (1) bekezdésében előírt tisztességes eljáráshoz való alapvető jogból következik, az ítélkezési gyakorlat által az [EK 81. cikk] és [EK 82. cikk] végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) szerinti büntető jellegű közigazgatási eljárásokban alkalmazandó általános közösségi jogi elvként elismert védelemhez való jog szerves részét képezi (a Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 172–176. pontja; C-7/98. sz. Krombach ügyben 2000. március 28-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-1935. o.] 25. és 26. pontja; a C-274/99. P. sz. Connolly kontra Bizottság ügyben 2001. március 6-án hozott ítéletének [EBHT 2001., I-1611. o.] 37. és 38. pontja, és a C-204/00.- P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 63. és 64. pontja; lásd szintén az Elsőfokú Bíróság T-15/99. sz., Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott

ítéletének [EBHT 2002., II-1613. o.] 109. és 122. pontját, és a T-23/99. sz. LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1705. o.] 220. pontját), és megerősítést nyer az EU-Szerződés 6. cikke (2) bekezdésében és az Európai Unió Nizzában 2000. december 7-én kihirdetett Alapjogi Chartája (HL 2000., C 364., 1. o.) 48. cikkének (2) bekezdésében.

24 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján a vállalkozásokra kiszabható büntetések ezen cikk (4) bekezdése ellenére valójában „büntető jellegű" szankciók, tekintettel céljuk mind megelőző, mind megtorló jellegére (Vesterdorf bíró főtanácsnoki minőségben az Elsőfokú Bíróság T-1/89. sz., Rhône-Poulenc kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletére vonatkozóan előterjesztett indítványa (EBHT 1991., II-867., II-885. o.); lásd szintén Roemer főtanácsnoknak a Bíróság 14/68. sz. Wilhelm ügyben 1969. február 13-án hozott ítéletre vonatkozóan előterjesztett indítványának [EBHT 1969., 1. o.] 17. és 24. pontját; Mayras főtanácsnok a 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz. Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletére vonatkozóan előterjesztett indítványának [EBHT 1975., 1663. o.] 2062. és 2141. pontját; Léger főtanácsnoknak a Bíróság C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletére [EBHT 1998., I-8417., I-8422. o.] vonatkozóan előterjesztett indítványának 31. pontját, és Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnoknak a C-204/00. P. sz., Aalborg Portland kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának [a fenti 23. pontban hivatkozott ítélet, EBHT 2004., I-133. o.] 26. pontját, a C-205/00. P. sz. ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2004., I-171. o.] 32. pontját, a C-213/00. P. sz. ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2004., I-230. o.] 26. pontját, a C-217/00. P. sz. ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2004., I-267. o.] 29. pontját, és a C-219/00. P. sz. ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2004., I-342. o.] 25. pontját). E következtetést megállapította az Emberi Jogok Európai Bírósága is (a továbbiakban: EJEB) (az 1976. június 8-i Engel és társai kontra Hollandia ítélet, A sorozat, 22. szám (1977), 82. §; az 1984. február 21-i Öztürk kontra Németország ítélet, A sorozat, 73. szám, 53. §, és az 1987. augusztus 25-i Lutz kontra Németország ítélet, A sorozat, 123. szám, 54. §).

25 E tekintetben a felperes vitatja a Bizottság azon kijelentését, amely szerint egyik kifogást sem hozhatják fel a vállalkozásokkal szemben a közigazgatási eljárás vizsgálati

szakaszában. Ellenkezőleg, e szakaszban a Bizottság olyan intézkedéseket hozhat, amelyek magukban foglalják a bűncselekmény elkövetésének vádját, a gyanúsított vállalkozások helyzetére jelentős következményekkel járnak (a Bíróság a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P–C-252/99. P. és C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 182. pontja). Azon körülmény ugyanis, hogy a 17. rendelet által előírt eljárás során az érdekelteket csak a kifogásközlés időpontjában gyanúsítják hivatalosan (az Elsőfokú Bíróság T-5/00. és T-6/00. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben 2003. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5761. o.] 79. pontja) nem meghatározó, és nem zárja ki azt, hogy a bizonyítási szakban a felperes az EJEB által értelmezett EJEE 6. cikke (3) bekezdésének értelmében már „gyanúsított személlyé" váljék. Ezen ítélkezési gyakorlat alapján a vád alá helyezés formális aktusának megléte nem szükséges, hanem elég a büntető jellegű bizonyítási eljárás megindítása (EJEB, 1970. január 17-i Delcourt kontra Belgium ítélet, A sorozat, 11. szám, 13. o., 25. §; az 1971. július 17-i Ringeisen kontra Ausztria ítélet, A sorozat, 13. szám, 45. o., 110. §; az 1980. február 27-i Deweer kontra Belgium ítélet, A sorozat, 35. szám, 22. o., 42. §; az 1991. február 19-i Viezzer kontra Olaszország ítélet, A sorozat, 196-B. szám, 21. o., 17. §; az 1982. március 26-i Adolf kontra Ausztria ítélet, A sorozat, 49. szám, 15. o., 30. §, és az 1993. november 24-i Imbrioscia kontra Svájc ítélet, A sorozat, 275. szám, 13. o., 36. §).

26 A felperes azt állítja, hogy az EJEE 6. cikke (3) bekezdése a) pontjának céljából következik, hogy a büntetőeljárás során a gyanúsítottat azonnal tájékoztatni kell az őt érintő nyomozás megindításáról és tárgyáról annak elkerülése érdekében, hogy a szükségesnél tovább hagyják bizonytalanságban. A hivatalos vádemelés szakaszában – amelyre gyakran csak hosszú nyomozást követően kerül sor – történő tájékoztatás viszont nem lenne elég, és súlyosan veszélyeztethetné az eljárás folytatásának tisztességes jellegét, valamint megfoszthatná hatékony érvényesülésétől az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének c) pontjában biztosított jogot. Ugyanakkor, ha – mint a jelen esetben – a Bizottság a kifogásközlés elfogadása előtt körülbelül három éven keresztül titokban folytathatna vizsgálatot, tisztességtelen előnyhöz jutna a bizonyítás terén, ami összeegyeztethetetlen az EJEE 6. cikkével. Ez azon tény következménye, hogy tekintettel az eltelt időre, nehéz, sőt szinte lehetetlen lenne, hogy az érintett vállalkozások rekonstruálják a tényeket, és ellenkező bizonyítékokkal szolgáljanak.

27 Egyébként az érintett vállalkozások azonnali tájékoztatására vonatkozó kötelezettség a vizsgálati eljárásnak a jövőbeli bizottsági határozat tekintetében való jelentőségéből, sőt meghatározó jellegéből ered (a Bíróság 46/87. és 227/88. sz., Hoechst kontra Bizottság egyesített ügyekben 1989. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 1989., I-2859. o.] 15. pontja, és a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontja). A mentességet vagy engedékenységet kérők támogatásával lefolytatott hosszú vizsgálatot követően, amely a kifogásközlés elfogadásához vezet, a Bizottság hajlamos lenne a tényállást már megállapítottnak tekinteni, és azután kevéssé hajlana arra, hogy eltérjen az abból levont következtetésektől. A jövőbeli határozat előre eldöntésének annál is inkább nagy a kockázata, mivel a Bizottság magában egyesíti a nyomozó, a vádhatóság és a bíró funkciókat. Ugyanakkor a jelen eset körülményei között a Bizottság már nem volt pártatlan bíró, és a felperesnek már nem volt megfelelő és elegendő lehetősége (lásd az EJEB 1990. december 19-i Delta kontra Franciaország ítéletét, A sorozat, 191-A. szám, 16. o., 36. §) cáfolni a legfontosabb tanúnak az AKZO-t terhelő hamis állításait. Ezért a kifogásközlés elküldésének szakaszában az érintett vállalkozás olyan helyzetben van, amelyben a Bizottságnak a tényállás említett kifogásközlésben történő bemutatása téves jellegéről történő meggyőzésének sikerére vonatkozó esélyei határozottan korlátozottak, ami súlyosan sértheti a védekezése hatékonyságát.

28 A felperes emlékeztet arra, hogy a jelen esetben a Bizottság a kifogásait szinte kizárólag a mentességet kérő AKZO tanúvallomására alapozta, amellyel 2000 óta szoros kapcsolatban állt. Ilyen körülmények között a felperes úgy véli, hogy az AKZO a Bizottság szemében hitelesebbnek tűnt bármely más vállalkozásnál, például a felperesnél, aki nem vállalta az együttműködést az engedékenységi közlemény B. pontjának d) alpontja alapján, és akit az aktával megbízott tisztviselők nem ismertek személyesen. Következésképpen a Bizottság több hitelt adott az AKZO téves állításainak a felperes szerepe tekintetében, mint a felperes által szolgáltatott információknak, anélkül, hogy utóbbinak lehetősége lett volna hatékonyan védekezni az AKZO állításaival szemben, és azokat helyesbíteni.

29 A jelen esetben a Bizottságnak tájékoztatnia kellett volna a felperest az őt terhelő gyanúk természetéről és okáról, amikor 2000. június 27-én az AKZO átadta neki a felperes kartellben játszott állítólagos szerepének leírását, tekintettel arra, hogy ezen időponttól kezdve fennáll a veszélye annak, hogy a Bizottság jövőbeli határozatát előre sejtetik az AKZO téves állításai, de legkésőbb akkor, amikor 2001. június 18-án

az AKZO átadta a Bizottságnak a végleges tanúvallomását. A felperesre vonatkozóan ugyanis a megtámadott határozat szinte kizárólag e tanúvallomáson alapszik. Következésképpen a felperes tájékoztatásának hiánya már az ellene folytatott vizsgálat megindításakor az EJEE 6. cikke (1) bekezdése és (3) bekezdésének a) pontja értelmében vett tisztességes eljáráshoz és védelemhez való jog Bizottság általi megsértését vonja maga után.

30 A felperes szerint e jogellenességnek a megtámadott határozat megsemmisítéséhez kell vezetnie (Mischo főtanácsnoknak a C-250/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának [a fenti 25. pontban hivatkozott ítélet, EBHT 2002., I-8503. o.] 80. pontja). Az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjában biztosított jog hatékony érvényesülésének biztosítása érdekében, amely jogállamban alapvető eljárási garancia, az érintett vállalkozástól nem lehet megkívánni annak bizonyítását, hogy a bizottsági határozatnak eltérő lett volna a tartalma, ha megfelelő időben tájékoztatták volna. A vádlott megfelelő időben történő teljes tájékoztatása egy tisztességes eljárás szükséges feltétele (*condicio sine qua non)* és imperatív feltétel. Ezért bármely, az ezen eljárási garancia megsértésével elfogadott, bírságot kiszabó határozatot meg kellene semmisíteni.

31 Másodlagosan a felperes úgy érvel, hogy ha a Bizottság betartotta volna az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjában biztosított jogot, és haladéktalanul tájékoztatta volna őt az ellene folytatott vizsgálat természetéről és tárgyáról, könnyebben és teljesebben rekonstruálhatta volna a releváns tényeket, mint azt 2003-ban tehette. Különösen felhívhatta volna a Bizottság figyelmét az AKZO tanúvallomásának hamis jellegére a felperes kartellban játszott szerepét illetően. E vitatás arra vezette volna a Bizottságot, hogy pontosításra kérje az AKZO-t, és adott esetben lefolytassa a 17. rendelet 14. cikke szerinti vizsgálatot.

32 Azonnali tájékoztatás hiányában viszont a felperes meg volt fosztva annak lehetőségétől, hogy döntő befolyást gyakoroljon a vizsgálat menetére és a Bizottság belső döntéshozatali eljárására. Ellenkező esetben a Bizottság arra a következtetésre jutott volna, hogy a felperes valójában nem követett el jogsértést, hanem csak a kartellben részt vevő szervesperoxid-gyártók nem büntethető segítője volt. Következésképpen a Bizottság az eljárás ezen meghatározó szakaszában megfosztotta a felperest az AKZO állításaival szembeni gyors és hatékony védekezés lehetőségétől.

33 Ezért a megtámadott határozatot meg kellene semmisíteni a védelemhez való jog és az EJEE 6. cikke (3) bekezdése a) pontjának megsértése miatt.

34 E tekintetben a felperes azonban az Elsőfokú Bíróság külön kérdésére válaszolva elismerte a tárgyaláson, hogy véleménye szerint még ha a 2003. február 3-i tájékoztatáskérés szakaszában tájékoztatták is volna, és ezért lehetősége lett volna hatékonyabban védekezni, ez nem módosíthatta volna a Bizottság rá vonatkozó következtetéseit a megtámadott határozatban, és ezt jegyzőkönyvbe is vették a tárgyaláson.

b) A Bizottság érvei

35 A Bizottság vitatja, hogy köteles lenne a felperest a kifogásközlés megküldését megelőzően tájékoztatni a vele szemben folytatott vizsgálat természetéről és indokairól.

36 Egyrészt, amint azt a 17. rendelet 15. cikkének (4) bekezdése kifejezetten megerősíti, sem a közigazgatási eljárás, sem az e rendelet szerinti bírságkiszabás lehetősége nem büntetőjogi jellegű. Másrészt ezen eljárás két részre oszlik, vagyis egy előzetes vizsgálati szakaszra és a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig terjedő kontradiktórius szakaszra. Bár a kontradiktórius szakasz lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy véglegesen nyilatkozzon a felrótt jogsértésről (a fenti 25. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 182–184. pontja), még semmilyen kifogást nem fogalmaznak meg az érintett vállalkozásokkal szemben a vizsgálati szakaszban. E szakasz azon ténybeli elemek felkutatására szolgál, amelyek lehetővé teszik a Bizottság számára annak eldöntését, hogy kell-e vagy sem eljárást indítani valamely vállalkozással szemben. E célból a Bizottság tájékoztatást kérhet, és a vállalkozásokat a vizsgálat tárgyára vonatkozó valamennyi információ közlésében álló aktív együttműködési kötelezettség terheli (a Bíróság 374/87. sz., Orkem kontra Bizottság ügyben 1989. október 18-án hozott ítéletének [EBHT 1989., I-3283. o.] 27. pontja).

37 Az ilyen vizsgálat eszközök elfogadásának időpontjában ugyanis a Bizottság még nem tud kifogásokat megfogalmazni a vállalkozásokkal szemben, mert még éppen azokat az elemeket keresi, amelyek a kifogásközlés elfogadásához vezethetnek. Ezért önmagában azon tény, hogy Bizottság valamely vállalkozásnál vizsgálatot folytat, nem hasonlítható az e vállalkozással szembeni vádhoz (Mischo főtanácsnoknak a C-250/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának [a fenti 25. pontban hivatkozott ítélet] 41–46. pontja). Következésképpen nem fogadható el a felperes azon érve, amely szerint már a vizsgálati szakaszban tájékoztatni kellett volna ahhoz, hogy kidolgozhassa a védekezését.

38 A Bizottság elismeri, hogy a védelemhez való jog mint alapvető jog az általános jogelvek szerves részét képzi, amelyek tiszteletben tartását a közösségi bíróság biztosítja (a fenti 23. pontban hivatkozott Krombach ügyben hozott ítélet 25. és 26. pontja, valamint a fenti 23. pontban hivatkozott Connolly kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 37. és 38. pontja). Továbbá helyénvaló, hogy a Bizottságnak kell gondoskodnia arról, hogy e jogot ne sértsék meg a vizsgálati szakaszban, amely meghatározó jellegű a vállalkozásoknak a felelősségük megállapítására alkalmas magatartása jogellenes

jellegére vonatkozó bizonyítékok megállapítása során (a fenti 27. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 15. pontja, és a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 63. pontja). E kötelezettség viszont csak bizonyos védelemhez való jogra vonatkozik, mint például a jogi segítségnyújtáshoz való jog és az ügyvéd és ügyfele közötti levelezés bizalmas kezelése, míg más jogok csak a kifogásközlés elfogadását követően indított kontradiktórius eljárásra vonatkoznak (a fenti 27. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 16. pontja).

39 Mindenesetre a vizsgálat természetéről és indokáról való azonnali tájékoztatáshoz való állítólagos jog nem létezik, és nem következik az EJEE 6. cikk (3) bekezdésének a) pontjából sem, a vizsgálati szakaszban történő hivatalos „gyanúsítás" hiánya miatt. Az ilyen hivatalos „gyanúsításra" ugyanis csak a kifogásközlés szakaszában kerül sor (a fenti 25. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 79. pontja). E kifogásközlés feltételezi a 17. rendelet 3. cikke szerinti eljárás megindítását és a Bizottság jogsértést megállapító határozat elfogadására utaló szándékát juttatja érvényre (lásd ebben az értelemben a Bíróság 48/72. sz. Brasserie de Haecht ügyben 1973. február 6-án hozott ítéletének [EBHT 1973., 77. o.] 16. pontját). Ugyanakkor felérne a vállalkozásnak a Bizottság által ellene indított eljárás tárgyáról és a neki felrótt magatartásokról való tájékoztatásával (az Elsőfokú Bíróság T-305/94–T-307/94., T-313/94., T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 132. pontja, és a fenti 25. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied és Technische Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 80. pontja).

40 Ezt erősíti meg azon ítélkezési gyakorlat, amely szerint a közösségi versenyjogban nem létezik olyan jog, amely szerint a közigazgatási eljárás állásáról a kifogásközlés hivatalos kibocsátása előtt tájékoztatást kellene nyújtani; ezzel ellentétes feltevés ugyanis a vizsgálatról történő tájékoztatáshoz való jog elismeréséhez vezetne minden olyan

esetben, amikor gyanú áll fenn valamely vállalkozással szemben, ami pedig jelentősen akadályozhatná a Bizottság munkáját (az Elsőfokú Bíróság, T-50/00. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 2004., II-2395. o.] 110. pontja).

41 A Bizottság hozzáteszi, hogy bár az EJEB-nek az EJEE 6. cikkére vonatkozó ítélkezési gyakorlata adott esetben szerepet játszhat a büntető jellegű vizsgálati eljárások keretében, például az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése értelmében vett „ésszerű határidő" kiszámítását illetően, semmi nem utal arra, hogy ez igaz az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjára is. Ugyanakkor az ilyen garanciáknak a vizsgálati szakaszban történő be nem tartásának – ahhoz, hogy figyelembe vegyék – súlyosan kell sértenie az eljárás tisztességes jellegét (EJEB, 1993. november 24-i, Imbroscia kontra Svájc ítélet, A sorozat 275. szám, 36. §, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) az egész eljárás alkalmazására figyelemmel.

42 A jelen esetben a 17. rendelet által előírt közigazgatási eljárás kontradiktórius szakasza különösen jelentős lenne e tekintetben, hiszen pontosan az a célja, hogy az érdekeltet tájékoztassa a vele szemben felhozott vád természetéről és indokáról. A felperes azonban egyetlen kifogást nem fogalmazott meg az eljárás ezen szakasza lefolytatásának szabályosságát illetően. A felperes a válaszában először azt sem állította, hogy az említett eljárás kontradiktórius szakaszában nem volt lehetősége megfelelő és kellő módon ismertetni a tények Bizottság által elfogadott változatára vonatkozó álláspontját. Mindenesetre a felperes ezen téves állítása nem tudja megkérdőjelezni a közigazgatási eljárás ezen szakaszának sem a kontradiktórius, sem a tisztességes jellegét.

43 Következésképpen a jelen jogalapot, mint megalapozatlant, el kell utasítani.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

44 Első jogalapjával a felperes lényegében azt állítja, hogy a Bizottság megsértette a védelemhez való jogát, és különösen az EJEE 6. cikke (3) bekezdésének a) pontjában elismert tisztességes eljáráshoz való jogát, mivel nem tájékoztatta a vizsgálati eljárás korai szakaszában az ellene felhozott vád természetéről és okáról, és különösen mivel nem közölte vele korábban az AKZO tanúvallomásait.

45 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy az Elsőfokú Bíróságnak nincs hatásköre arra, hogy a versenyjogra vonatkozó vizsgálat jogszerűségét az EJEE rendelkezéseire tekintettel vizsgálja, annyiban, amennyiben azok nem képezik részét a közösségi jognak. Ez nem akadályozza meg azt, hogy a közösségi bíróságot felkérjék a jog általános elveinek részét képező alapvető jogok betartásának biztosítására, és azt, hogy e célból a tagállamokban közös alkotmányos hagyományokból, valamint az emberi jogok védelmére vonatkozó azon nemzetközi jogi szabályozások útmutatásaiból merítsen, amelyekben a tagállamok együttműködtek, és amelyekhez csatlakoztak. Meg kell állapítani, hogy e tekintetben az EJEE különös jelentőséggel bír, amint ezt az EU 6. cikk (2) bekezdése is megerősíti (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-112/98. sz., Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben 2001. február 20-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-729. o.] 59. és 60. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ezt egyébként az Európai Unió alapjogi chartája preambulumának ötödik bekezdése, 52. cikkének (3) bekezdése és 53. cikke is újra megerősíti.

46 Ezzel kapcsolatban az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a védelemhez való jog minden olyan eljárásban, amely szankció, különösen bírság vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethet – mint például amelyről a 17. rendelet rendelkezik – az általános jogelvek részét képező alapvető jognak minősül, amely betartását a közösségi bíróság

biztosítja (lásd ebben az értelemben a Bíróságnak a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 64. pontját, és a C-3/06. P. sz., Groupe Danone kontra Bizottság ügyben 2007. február 8-án hozott ítéletének [EBHT 2007., I-1331. o.] 68. pontját).

47 Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a 17. rendelet szerinti, a Bizottság előtt zajló közigazgatási eljárás két külön, egymást követő szakaszra oszlik, amelyek mindegyike saját belső logikának felel meg: vagyis egyrészt egy előzetes vizsgálati szakaszra, másrészt pedig egy kontradiktórius szakaszra. Az előzetes vizsgálati szakasz – amely során a Bizottság a 17. rendelet által előírt vizsgálati jogköreit alkalmazza, és amely a kifogásközlésig terjed – célja annak lehetővé tétele, hogy a Bizottság összegyűjtse a versenyszabályok megsértésének fennállását bizonyító vagy azt cáfoló valamennyi releváns elemet, és állást foglaljon az eljárás irányultságát és későbbi alakulását illetően. A kontradiktórius szakasznak viszont, amely a kifogásközléstől a végleges határozat elfogadásáig tart, lehetővé kell tennie a Bizottság számára, hogy a felrótt jogsértés tekintetében végleges határozatot hozzon (lásd ebben az értelemben a fenti 25. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 181–183. pontját, és a Bíróság a C-105/04. P. sz., Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítéletének [EBHT 2006., I-8725. o.] 38. pontját).

48 Egyrészt ami az előzetes vizsgálati szakaszt illeti, a Bíróság pontosította, hogy e szakasz kezdete az az időpont, amikor a Bizottság a 17. rendelet 11. és 14. cikke által ráruházott hatáskörében eljárva olyan intézkedéseket tesz, amelyekkel jelzi a jogsértést, és amelyek fontos következményekkel járnak a gyanúsított vállalkozások helyzetére (a fenti 25. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 182. pontja, a fenti 47. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet 38. pontja). Másrészt a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az érintett vállalkozás csak a közigazgatási kontradiktórius szakasz kezdetén, a kifogásközlés révén szerezhet tudomást mindazokról a lényeges bizonyítékokról, amelyekre a Bizottság az eljárás e szakaszában támaszkodik, és hogy e vállalkozásnak jogában áll az aktába is betekinteni a védelemhez való jog hatékony gyakorlásának biztosítása érdekében. Következés-

képpen az érintett vállalkozás csak a hivatkozott kifogásközlés megküldése után élhet teljes mértékben a védelemhez való jogával (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 315. és 316. pontját; a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 66. és 67. pontját, és a fenti 47. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet 47. pontját; a Bíróság a C-407/04. P. sz., Dalmine kontra Bizottság ügyben 2007. január 25-én hozott ítéletének [EBHT 2007., I-829. o.] 59. pontját). Ha ugyanis e jogokat a kifogásközlést megelőző időszakra is kiterjesztenék, az veszélyeztethetné a Bizottság vizsgálatának sikerességét, mivel az érintett vállalkozások már a Bizottság vizsgálatának első szakaszában azonosíthatnák, mely információk vannak már a Bizottság birtokában, és mely információk tarthatók előtte titokban (a fent hivatkozott Dalmine kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontja).

49 Ilyen körülmények között el kell utasítani a felperes azon érvét, amely szerint a védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog betartása azt eredményezi, hogy hozzáférhet az AKZO tanúvallomásaihoz az előzetes vizsgálati szakasz során.

50 Ugyanakkor, amint a fenti 48. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból kiderül, a Bizottság által az előzetes vizsgálati szakaszban hozott vizsgálati intézkedések, különösen a 17. rendelet 11. és 14. cikke szerinti vizsgálati intézkedések és információkérés természetüknél fogva jogsértést rónak fel, és fontos következményekkel járhatnak a gyanúsított vállalkozások helyzetére.

51 Következésképpen el kell kerülni azt, hogy a védelemhez való jog orvosolhatatlanul sérülhessen a közigazgatási eljárás ezen szakaszában, mivel a meghozott vizsgálati intézkedéseknek meghatározó jellege lehet a vállalkozások magatartásának a felelősségük megállapítására alkalmas jogellenes jellege bizonyítékainak megállapítása tekintetében (lásd ebben az értelemben a fenti 27. pontban hivatkozott Hoechst

kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 15. pontját). Az ésszerű határidő betartását illetően így a Bíróság már megállapította, hogy az előzetes vizsgálati szakasz túlzott elhúzódása befolyásolhatja az érintett vállalkozások jövőbeli védekezési lehetőségét, nevezetesen csökkentve a védelemhez való jog hatékonyságát, amikor arra az eljárás második szakaszában hivatkoznak. Ugyanis minél több idő telik el egy vizsgálati cselekmény és a kifogásközlés között, annál inkább valószínű, hogy az esetleges mentő bizonyítékokat lehetetlen, vagy csak nehézségek árán lehet összegyűjteni. Ezen okból a védelemhez való jog hatékony gyakorlása esetleges akadályozásának forrására vonatkozó vizsgálat nem korlátozódhat ugyanarra a szakaszra, amikor ez a jog ténylegesen érvényesül, vagyis a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakaszára, hanem ezen eljárás egészére ki kell terjednie, figyelembe véve annak teljes hosszát (lásd ebben az értelemben a fenti 47. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet 49. és 50. pontját).

52 Az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy e megfontolások analógia útján alkalmazandók azon kérdésre, hogy a Bizottság köteles-e – és ha igen, mennyiben – már az előzetes vizsgálati szakaszban a vizsgálat tárgyára és céljára vonatkozóan bizonyos információkat közölni az érintett vállalkozással, ami lehetővé teszi számára a védekezése hatékonyságának megőrzését a kontradiktórius szakasz során. Ugyanis még akkor is, ha formális szempontból az érintett vállalkozásnak nincs „gyanúsítotti" jogállása az előzetes vizsgálati szakaszban, a vizsgálat ellene történő megindítása, többek között őt érintő vizsgálati intézkedés meghozatalával, főszabály szerint materiális szempontból nem választható el a gyanú fennállásától, és következésképpen a közvetett gyanúsítástól a fenti 48. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében, amely igazolja ezen intézkedés meghozatalát (lásd szintén ebben az értelemben az EJEB, 2006. április 27-i Casse kontra Luxemburg ítéletet, 40327/02. számú kereset, 29–33., 71. és 72. §-át).

53 Ezen tájékoztatási kötelezettség terjedelmét illetően először is emlékeztetni kell arra, hogy az – akár a 17. rendelet 11. cikkének (2) bekezdése értelmében vett informális, akár az említett rendelet 11. cikkének (5) bekezdése alapján határozat formájában történő –

információkérésben a Bizottság ezen cikk (3) bekezdése alapján és többek között az érintett vállalkozások védelemhez való jogának tiszteletben tartása céljából köteles feltüntetni az említett kérés jogalapját és célját. Így a 17. rendelet 11. cikkének (1) bekezdésének értelmében a Bizottság által kért információk szükségességét a vizsgálat céljára tekintettel kell vizsgálni, amelyet magában az információkérésben kötelező pontosítani. E tekintetben az Elsőfokú Bíróság pontosította, hogy a Bizottság csak olyan információkat követelhet, amelyek lehetővé tehetik számára a jogsértésre vonatkozó, a vizsgálat folytatását igazoló, és az információkérésben megjelölt feltételezések vizsgálatát (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-39/90. sz., SEP kontra Bizottság ügyben 1991. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1497. o.] 25. pontját, és a T-34/93. sz., Société générale kontra Bizottság ügyben 1995. március 8-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-545. o.] 39., 40., 62. és 63. pontját).

54 Fel kell idézni továbbá a Bizottsággal szemben támasztott azon követelményt, amely szerint a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése szerint a vizsgálatot elrendelő határozatban meg kell jelölnie a vizsgálat tárgyát és célját. E követelmény az érintett vállalkozások védelemhez való jogának alapvető biztosítékát jelenti, amelyből az következik, hogy a vizsgálatot elrendelő határozatot indokolására vonatkozó kötelezettség mértéke nem korlátozható a vizsgálat hatékonyságával kapcsolatos megfontolások alapján. E tekintetben az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy bár igaz, hogy a Bizottság nem köteles a feltételezett jogsértésekről birtokában lévő valamennyi információt közölni a vizsgálatot elrendelő határozat címzettjével, és nem köteles e jogsértések pontos jogi minősítésére, ugyanakkor világosan meg kell jelölnie a vizsgálni kívánt feltételezéseket (lásd ebben az értelemben a Bíróság a fenti 27. pontban hivatkozott Hoechst kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 41. pontját, és a 85/87. sz., Dow Benelux kontra Bizottság ügyben 1989. október 17-én hozott ítéletének [EBHT 1989., 3137. o.] 8. és 9. pontját; az Elsőfokú Bíróság T-266/03. sz., CB kontra Bizottság ügyben 2007. július 12-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé] 36. pontját; lásd analógia útján a fenti 53. pontban hivatkozott Société générale kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 62. és 63. pontját). Ugyanígy a 17. rendelet 14. cikkének (2) bekezdésén alapuló vizsgálat során a Bizottság vizsgálóinak írásbeli meghatalmazást kell bemutatniuk, amely tartalmazza a vizsgálat tárgyát és célját.

55 Az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy a fenti 53. és 54. pontban kifejtett követelmények azon kérdéstől függetlenül alkalmazandók, hogy a jogsértés elkövetésével gyanúsított vállalkozáshoz intézett információkérés a 17. rendelet 11. cikkének (5) bekezdése értelmében vett formális határozat, illetve az említett cikk (2) bekezdése értelmében

vett informális levél jelleggel bír. Továbbá az előzetes vizsgálati szakasz keretében az érintett vállalkozásnak a védekezése megfelelő előkészítésére vonatkozó lehetősége nem különbözhet aszerint, hogy a Bizottság a 17. rendelet 11. cikke vagy 14. cikke alapján tesz vizsgálati intézkedést, mivel mindezen intézkedések a jogsértés elkövetésével való gyanúsítást tartalmazhatnak, és fontos következményekkel járhatnak a gyanúsított vállalkozások helyzetére (lásd ebben az értelemben a fenti 25. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítélet 182. pontját, és a fenti 47. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet 38. pontját).

56 Ebből következik, hogy a Bizottság köteles az érintett vállalkozást a vele szemben hozott első intézkedés szakaszában – a 17. rendelet 11. cikke alapján hozzá intézett információkérést is beleértve – tájékoztatni különösen a folyamatban lévő vizsgálat tárgyáról és céljáról. E tekintetben nem kell, hogy az indokolásnak ugyanaz legyen a terjedelme, mint amit a vizsgálatot elrendelő határozatok esetében megkövetelnek, amely követelmény azok kényszerítőbb jellegéből és az érintett vállalkozás jogi helyzetére gyakorolt hatásuk különösen intenzív jellegéből következik (a Bizottság vizsgálati jogkörére vonatkozóan lásd a fenti 54. pontban hivatkozott CB kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 71. pontját). Ezen indokolásnak azonban lehetővé kell tennie e vállalkozás számára e vizsgálat céljának, valamint tárgyának megértését, ami feltételezi, hogy megnevezik a feltételezett jogsértést, és ezzel összefüggésben utalnak arra, hogy a vállalkozás ezen esetleges jogsértéssel kapcsolatos kifogásoknak teheti ki magát, azért, hogy a vállalkozás a felmentéséhez általa hasznosnak vélt intézkedéseket meghozhassa, és így előkészíthesse a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakaszában előadandó védekezését.

57 Következésképpen a jelen esetben a Bizottság köteles volt a 2003. február 3-i információkérés elküldésekor tájékoztatni a felperest, különösen a folytatott vizsgálat tárgyát képező jogsértésre vonatkozó feltételezésekről, és azon tényről, hogy ezzel összefüggésben a Bizottság kifogásokat fogadhat el vele szemben. Ugyanakkor ezen információkérésből kizárólag az tűnik ki, hogy a Bizottság az EK 81. cikk feltételezett megsértését vizsgálta, amelyet az európai szervesperoxid-gyártók az e cikkben példálózóan és általában véve felsorolt bizonyos ügyletekkel követtek el, anélkül,

hogy pontosította volna, hogy e vizsgálat a felperesnek felrótt esetleges jogsértésre is vonatkozik. Úgy tűnik ugyanis, hogy az aktával megbízott bizottsági tisztviselők csak a 2003. március 20-i találkozó során, vagyis néhány héttel a hivatalos vizsgálati eljárás megindítása előtt jelezték, hogy a Bizottság vizsgálata a felperes ellen is irányul. A felperes előzetes tájékoztatása annál is inkább szükséges lett volna, mert a Bizottság azon határozata, hogy egy tanácsadó vállalkozás ellen jár el, saját adatai szerint új irányt szabott a belső döntéshozatali gyakorlatának, és hogy következésképpen a felperes nem feltétlenül számíthatott arra, hogy közvetlenül érinti a kifogásközlés.

58 E körülmény azonban önmagában nem vezethet a megtámadott határozat megsemmisítéséhez. Azt is vizsgálni kell ugyanis, hogy a Bizottság által elkövetett szabálytalanság konkrétan befolyásolhatta-e a felperes védelemhez való jogát a szóban forgó eljárás keretében (lásd ebben az értelemben a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 71. és azt követő pontjait, valamint a fenti 47. pontban hivatkozott Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 21-én hozott ítélet 55. és azt követő pontjait).

59 A jelen esetben a felperes nem hozott fel egyetlen konkrét, annak bizonyítására alkalmas elemet sem, hogy a szóban forgó szabálytalanság sértette a védekezése hatékonyságát a közigazgatási eljárás kontradiktórius szakasza során, és hogy ezen eljárás lefolyását teljes egészében, valamint a Bizottság határozatának tartalmát egy hatékonyabb védelem befolyásolhatta volna. Ellenkezőleg, a tárgyaláson a felperes elismerte, hogy a vele szemben elfogadott kifogások terjedelmére vonatkozó előzetes tájékoztatás, különösen a 2003. február 3-i információkérés szakaszában semmilyen módon sem befolyásolhatta volna a Bizottság rá vonatkozó következtetéseit a megtámadott határozatban, amit jegyzőkönyvbe vettek a tárgyaláson. Az ilyen befolyás ugyanis annál kevésbé valószínű, mivel csak körülbelül héthetes eltérés van egyrészt az említett információkérés, másrészt pedig a hivatalos vizsgálati eljárás megindítása és a kifogásközlés elküldése között.

60 Következésképpen a jelen jogalapot mint megalapozatlant el kell utasítani.

C – *A bűncselekmények és büntetések törvényessége (nullum crimen, nulla poena sine lege) elv megsértésére alapított második jogalapról*

1. *A felek érvei*

a) A felperes érvei

Általánosságok

61 A felperes úgy véli, hogy nem követte el az EK 81. cikk megsértését, mivel ő csupán nem büntethető segítője a kartell tagjainak, nevezetesen az AKZO-nak, az Atochem/Atofinának és a PC/Degussának. A Bizottság maga ismerte el a megtámadott határozat (339) preambulumbekezdésében, hogy a felperes nem volt részes fél a szervesperoxid-gyártók által kötött megállapodásban. Az említett határozat (349) preambulumbekezdésében azonban azon nagyon zavaros következtetésre jutott, hogy a felperes „részt vett a megállapodásban és/vagy határozatokat hozott mint vállalkozás és/vagy vállalkozások társulása". Továbbá, a Bizottság az említett határozat (454) preambulumbekezdésében elismerte, hogy „határozatot intézni egy ilyen sajátos szerepet játszó vállalkozásnak és/vagy vállalkozások társulásának bizonyos mértékben szintén újdonság". A felperes szerint a Bizottság így túllépte az EK 81. cikk (1) bekezdésével együtt értelmezett 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése által számára biztosított jogkör korlátait,

és megsértette a bűncselekmények és büntetések törvényességének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* elvét. Továbbá a Bizottság pontatlan jogi megállapítása a felperes kartellel összefüggő szerepének téves ténymegállapításain alapult.

A megtámadott határozatban elfogadott tények vitatásáról

62 A felperes lényegében a Bizottság által a megtámadott határozatban a kartellben játszott tevékenységének tulajdonított jelentőséget vitatja (a megtámadott határozat (95), (105), (332), (333) és (345) preambulumbekezdése). Valójában a felperes mint az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa utasításai alá tartozó tanácsadó és megbízott vállalkozás csak titkársági szolgáltatásokat nyújtott e vállalkozások számára, amely szolgáltatások többségének nem volt semmilyen kapcsolata a kartellel.

63 Először is 1993 vége és 1999 vége között a felperes a svájci kötelmi jog révén és bármilyen versenyellenes cél nélkül ún. „megbízási" szolgáltatási szerződések által kapcsolódott e három szervesperoxid-gyártóhoz. E megbízások alapján és az említett gyártók utasítására először is piaci statisztikát készített, másodszor e gyártók négy hivatalos találkozóját szervezte meg Zürichben, ahol is e találkozók hivatalos részén vett részt, harmadszor üléstermet foglalt e gyártók négy félhivatalos zürichi találkozójához anélkül, hogy részt vett volna – vagy legalábbis csak részben vett részt – e találkozókon, vagy ismerte volna a tartalmukat, negyedszer megtérítette az említett gyártók képviselőinek az említett találkozókon való megjelenése érdekében felmerült utazási költségeit, és ötödször megőrzött bizonyos – részben versenyellenes tartalmú – dokumentumokat a PC/Degussa és az Atochem/Atofin számára.

64 Másfelől a megtámadott határozat (340) preambulumbekezdésében szereplő megállapítással ellentétben e szolgáltatási szerződések nem voltak versenykorlátozóak; csak a gyártók közötti megállapodások, különösen az 1971. évi megállapodás, amelynek a felperes soha nem volt részese (a megtámadott határozat (339) preambulumbekezdése), írtak elő versenykorlátozásokat a szerves peroxidok piacán. Ezért szintén téves a megtámadott határozat (335) preambulumbekezdésében szereplő azon kijelentés, amely szerint a felperes tevékenysége „alapul szolgált a kartell megvalósításához", mivel e kartellt 1971-ben az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa hozta létre a felperes közreműködése nélkül. A felperes lényegében kifejti, hogy attól, hogy a kifogásolt tevékenységei összefüggtek a kartellel, mint például az ülésterem lefoglalása és az utazási költségek megtérítése, e tevékenységek csak tisztán logisztikai és titkársági jellegűek voltak a három szervesperoxid-gyártó számára.

65 Másodszor a felperes lényegében azzal érvel, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (87), (109) és azt követő, különösen a (209) preambulumbekezdésében a „Fides/AC-Treuhand"-ra mint egységre hivatkozva, tévesen neki tudja be a Fides által az 1971-től 1993-ig terjedő időszakban elkövetett cselekményeket. Ezáltal a Bizottság sérti a bűnösség és személyes felelősség elvét, és sérti a felperes jó hírnevét (a Bíróság C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 145. pontja). Az 1993-ban alapított felperes nem felel a Fides magatartásáért, és a társasági jog alapján nincs semmilyen szerkezeti kapcsolat ez utóbbi és a felperes között. 1993 végén a felperes a Fidestől csak a társulások számára irányítási tanácsadással megbízott osztályt szerezte meg, és azután új szolgáltatási szerződéseket kötött a Fides régi ügyfeleivel. Továbbá a Fides 1993. novemberi levele, amelyben azt javasolta a korábbi ügyfeleinek, hogy folytassák a kereskedelmi kapcsolatokat a felperessel, nem jelent releváns bizonyítékot a Fides és a felperes közötti állítólagos „személyi folytonosság" bizonyítására. Vállalkozások megszerzése keretében teljesen megszokott, hogy marketing okokból az eladó ilyen „ajánlóleveleket" küld a megbízásnak az átvevő vállalkozásra történő esetleges átruházására vonatkozóan. A felperes ebből arra következtet, hogy ő nem tehető felelőssé a Fides magatartásáért, aminek arra kellett volna vezetnie a Bizottságot, hogy jóval kisebb jelentőséget tulajdonítson a meghatározó, 1994-től 1999-ig terjedő időszakban játszott szerepének.

66 A felperes e tekintetben pontosítja, hogy a Fides-től eltérően ő nem vett részt a három szervesperoxid-gyártó közötti versenyellenes információcserében. A felperes helyzetének a megtámadott határozat (91) és azt követő preambulumbekezdésekben történő leírása nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy 1993-ban e gyártók lényegesen módosították a kartell működési módját, mivel ettől kezdve eltekintettek attól, hogy a Fides részvételével szervezett találkozók során közöljék egymással az eladásra és árra vonatkozó adatokat. 1993 után e rendszer helyébe az AKZO által irányított információcsere-rendszer lépett, amelyben a felperes nem vett részt, és amelyről még csak telefaxban vagy az ún. „munkacsoport" ülésein sem szerzett tudomást (a megtámadott határozat (136) preambulumbekezdése). Ezzel összefüggésben az AKZO részletes statisztikákat készített a munkacsoport ülésein való bemutatás végett, vezette ezen üléseket, ellenőrizte a piaci részesedések betartását, és azt kérte más gyártóktól, hogy emeljék az áraikat.

67 Harmadszor az 1971. évi megállapodás és az 1975. évi megállapodás eredeti példányainak őrzését illetően a felperes azt állítja, hogy kizárólag a széfjében őrizte az Atochem/Atofina és a PC/Degussa példányait, akik azokat bármikor elvihették vagy megnézhették. A felperes továbbá elismeri, hogy 1995-ig vagy 1996-ig a szervesperoxid-gyártók nevében elvégezte a közöttük megállapított kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámítását. Az e számításra vonatkozó dokumentumokat szintén bármikor megtekinthették a kartell tagjai. Ugyanakkor a mások dokumentumai felperes általi őrzése önmagában nem minősül a versenyszabályok által tiltott magatartásnak.

68 Negyedszer a felperes vitatja azon kifogást, amely szerint a szerves peroxidok eladására vonatkozó adatokat gyűjtött, és a kartell tagjaira „vonatkozó statisztikákat" szolgáltatott (a megtámadott határozat (92) preambulumbekezdése). A felperes úgy érvel, hogy e statisztikák jogszerűek voltak, és semmilyen kapcsolatban nem voltak a kartellel, amint azt a felperes szerint az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa megerősítette. Azt követően, hogy e gyártók kérésére a Fides hivatalos információs rendszert léptetett életbe a szerves peroxidok piacán, a felperes 1993 végén hallgatólagosan új szolgáltatási szerződéseket kötött velük, amelyek a „semleges" piaci statisztikák elérésére irányultak. E statisztikák az e gyártók által szolgáltatott történeti eladási adatokon (tonnában) alapultak, és az általuk alkalmazott árakat, valamint az ügyfeleik nevét nem azonosították. A statisztikákhoz csatolták azon releváns termékek kategóriáinak listáját, amelyeket a Bizottság tévesen „AC-Treuhand kóddal" jelölt meg (a

megtámadott határozat (105) preambulumbekezdése). E lista azonban csak munkaeszközként szolgált egyrészt a felperes számára a piaci statisztikák elkészítéséhez, másrészt pedig a gyártók által közölt eladási mennyiségek ellenőrzésével megbízott társaság számára. Az így elkészített statisztikák az említett szerves peroxid kategóriák esetében csak az év vagy az előző negyedév teljes piaci mennyiségét, minden egyes gyártó eladási mennyiségét és piaci részesedését tartalmazták, de a versenytársakra vonatkozó információkat nem.

69 Ezzel összefüggésben a felperes emlékeztet arra, hogy 1993 és 1999 között az országonkénti és vevőnkénti eladási mennyiségekre és árakra vonatkozó információk a szervesperoxid-gyártók közötti cseréje, és következésképpen a magatartásuk összehangolása már nem az 1971-ben és 1975-ben megállapított szabályokat követte, hanem telefaxban vagy külön munkacsoportülések során, és olykor hivatalos zürichi találkozókat követően, mindenesetre az ő részvétele nélkül biztosították azokat (a megtámadott határozat (128) és (136) preambulumbekezdése). A felperes ebből arra következtet – a megtámadott határozat (92) preambulumbekezdésében kialakított benyomással ellentétben –, hogy az általalal készített piaci statisztika nem szolgált a gyártók magatartásának összehangolására. A piaci információs rendszer adatainak elkészítése és ellenőrzése sem jelentette a jogsértés alapját. 1993-tól kezdve ugyanis a felperes által készített statisztika nem függött össze a kartell találkozóin való részvételével, és a kvótákra vonatkozó javaslattal. E kapcsolat legkésőbb 1996-ban megszakadt, amikor a felperes felhagyott a megállapított kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámításának végzésével.

70 A felperes előadja, hogy a szervesperoxid-gyártók eladási adatai ellenőrzésének semmi köze nem volt a kartellhez. A felperes nem ennek alapján „végezte el és hagyta jóvá" az ellenőrzést (a megtámadott határozat (333) preambulumbekezdése), és nem volt a kartell könyvelője sem (az említett határozat (404) preambulumbekezdése). E téves megállapítás egyrészt a piaci jogszerű információs rendszer működésének a kartell működésével való vegyítése lenne, másrészt pedig a felperes által megbízott azon társaság kötelezettségeivel való összekeverése, aki a gyártók által a felperessel három–hat havonta minden egyes termékkategóriára vonatkozóan közölt eladási mennyiségek ellenőrzését végezte. Ennek alapján a felperes kiszámolta az egyes piaci részesedéseket az „összes piaci adat" gyártóknak történő megküldése érdekében. Végül a felperessel

közölt eladási mennyiségek ellenőrzése megfelelt a három gyártó óhajának, általános és jogszerű eljárás a komoly piaci információs rendszerek keretében, és semmi köze a kartellhez.

71 Ötödször a felperes vitatja a Bizottság azon kijelentését, amely szerint ő „legalább egyszer" részt vett a munkacsoport ülésén (a megtámadott határozat (92) preambulumbekezdése), sőt több ilyen ülésen is (a megtámadott határozat (99) preambulumbekezdése). Valójában a felperes szinte soha nem vett részt a három szervesperoxid-gyártó versenyellenes célú találkozóin. Az 1993. december vége óta tartott, a megtámadott határozat 4. táblázatában felsorolt 63 találkozó (28. és azt követő oldalak) közül, amelyekből mindössze kilencet tartottak Zürichben, csak öt zajlott a felperes munkatársainak részleges részvételével, vagyis az 1994. október 25-i, 1995. február 16-i, 1996. január 16-i, április 19-i és 1998. november 23-i zürichi találkozók. Ide kell számítani az 1998. október 19-i amersfoorti (Hollandia) találkozót, amelyen kizárólag az AKZO képviselői és a felperes egyik régi munkatársa, S. vett részt. A felperes azonban nagyon részletesen vitatja a Bizottság által a megtámadott határozatban S. részvételének tulajdonított jelentőséget. Mindenesetre a Bizottság kötelessége azt bizonyítani, hogy a felperes ténylegesen részt vett versenyellenes célú találkozókon (a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 78. pontja).

72 A felperes kifejti, hogy az 1996. január 16-i találkozó kivételével egy „hivatalos" és egy „félhivatalos" részből álló, ún. „csúcstalálkozókról" volt szó. Ugyanakkor a felperes munkatársai csak e találkozók hivatalos részén vettek részt, melynek során csak a hivatalos piaci statisztikára, a termékek osztályozására és biztonságára vonatkozó kérdéseket tárgyaltak. Ilyen összefüggésben a felperes tevékenysége titkársági tevékenységekre korlátozódott, mint például a napirendet megjelölő meghívó levelek elküldése, az ülésterem, és adott esetben hotelszobák lefoglalása, a résztvevők fogadása és a hivatalos találkozók beszámolóinak megfogalmazása. A felperes továbbá utasításra

telefonon foglalt üléstermet hotelben az 1997. október 23-i, 1998. április 17-i és október 27-i zürichi „hivatalos” találkozókhoz, anélkül azonban, hogy részt vett volna e találkozókon.

73 Ezért nyilvánvalóan téves az AKZO-nak a megtámadott határozat (127) preambulumbekezdésében szereplő azon kijelentése, amely szerint a felperes „rendszeresen” jelen volt az éves üléseken, például azért, hogy kiigazíthassa a piaci részesedéseket. Ehhez a felperes részvétele nem lett volna szükséges, mivel mindegyik szervesperoxid-gyártó ismerte a „hivatalos” piaci részesedéseket az eladási mennyiségeikre vonatkozó, telefaxban vagy a munkacsoport ülései során történő információcserének köszönhetően (a megtámadott határozat (128) preambulumbekezdése).

74 Hatodszor a felperes azt állítja, hogy nem volt sem elnöke, sem moderátora a kartellnek (a megtámadott határozat (92), (99), (102) és (336) preambulumbekezdése). Egyrészt nem volt „elnök” a három szervesperoxid-gyártó azon ritka találkozói során, amelyeken a felperes 1994 és 1999 között részt vett, és amelyek során a feladata a résztvevők fogadására és a találkozó hivatalos részéről készült beszámoló megfogalmazására korlátozódott. A felperes nem dolgozott „moderátorként” sem a kartell tagjai közötti nézeteltérés esetén, és nem is ösztönözte utóbbiakat arra, hogy találjanak kompromisszumot. Ők mindig maguk jutottak arra a következtetésre, hogy a tárgyalások megszakítása csak ront a helyzeten. Továbbá figyelemmel a felperes félhivatalos találkozókon való részvételének elmaradására (lásd a fenti 72. pontot), nem gyakorolhatta a moderátor szerepet a kartell tagjai közötti nézeteltérések során.

75 E tekintetben a felperes vitatja, hogy a kifogásközlésre adott válaszában úgy nyilatkozott, hogy „közvetítőként járt el” (a megtámadott határozat (92), (94) és (99) preambulumbekezdése). A felperes valójában úgy nyilatkozott, hogy S. úr mint titkár csak „moderátori szerepet játszott a találkozón”, ami többek között azt jelenti, hogy üdvözlő beszéddel nyitotta meg az 1994 és 1999 közötti négy hivatalos és jogszerű „csúcstalálkozót” (lásd a fenti 72. pontot), és bejelentette az ebédszünetet. S. azonban soha vagy szinte soha nem vett részt ugyanezen időszak alatt a három szervesperoxid-gyártó félhivatalos találkozóin. Az 1971. évi megállapodás 10. pontja

„Választottbíráskodás” cím alatt bemutatja, hogy a gyártók maguk jártak el moderátorként, amit az Atochem/Atofina az AKZO több találkozó során játszott moderátori szerepét illetően megerősített. A felperes ebből arra következtet, hogy az AKZO azért hoz fel hamis vádakat vele szemben, hogy elvonja a figyelmet a saját moderátori szerepéről.

76 Hetedszer a felperes újra megerősíti, hogy a megállapított kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámításából és a szervesperoxid-gyártóknak történő elküldéséből álló feladatát megbízás alapján és utasításra csak 1995-ig, illetve 1996-ig teljesítette. Legkésőbb 1997-től kezdve ezen eltérések kiszámítását a három gyártó maga végezte az AKZO irányításával, az eladásaikra vonatkozó, a munkacsoport ülései során vagy telefaxon kicserélt adatok alapján (lásd a fenti 69. pontot). Az AKZO továbbá ez alapján elkészítette az összes szervesperoxid-gyártó eladási adatait tartalmazó átfogó statisztikát, és bemutatta a következő munkacsoportülésen. Másfelől az AKZO által annak bizonyítására irányuló szándékkal bemutatott dokumentumok, hogy 1996-ban vagy 1997-ben a felperes folytatta a megállapított kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámítását, magától az AKZO-tól erednek, és nem a felperestől.

77 Végül a felperes azt állítja, hogy a bizonyítékok Bizottság általi vizsgálata jogellenes, mert sérti az ártatlanság vélelmét (a fenti 24. pontban hivatkozott Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 58. pontja) és az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében és az Európai Unió alapjogi chartája 47. cikkének (2) bekezdésében megállapított tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot. A Bizottság átvette az AKZO téves tanúvallomását, anélkül, hogy ellenőrizte volna annak megalapozottságát az Atochem/Atofina, a PC/Degussa és a felperes ellenkező tanúvallomásai fényében. Az EJEE 6. cikkének (1) bekezdéséből következik, hogy valamely együttműködő fél nyilatkozatai csak akkor tekinthetők hitelesnek, ha további és tőle független bizonyítékok alátámasztják (az Emberi Jogok Európai Bizottsága 1976. október 6-i X kontra Egyesült Királyság határozata, 7306/75. számú kérelem, *Határozatok és jelentések*, 7. szám, 119., 122. o.). Továbbá a bemutatott bizonyítékok értékelése során hitelességük az egyetlen fontos tényező (az Elsőfokú Bíróság T-44/00. sz., Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-án hozott ítélete [EBHT 2004., II-2223. o.], amely a főtanácsnokként eljáró Vesterdorf bírónak a fenti 24. pontban hivatkozott Rhône-

Poulenc kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványára [EBHT 1991., II-869. o.] hivatkozik; lásd szintén ebben az értelemben a Bíróság C-310/98. és C-406/98. sz., Met-Trans és Sagpol egyesített ügyekben 2000. március 23-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-1797. o.] 29. pontját, és az Elsőfokú Bíróság T-141/99., T-142/99., T-150/99. és T-151/99. sz., Vela és Tecnagrind kontra Bizottság egyesített ügyekben 2002. november 7-én hozott ítéletének [EBHT 2002., II-4547. o.] 223. pontját).

78 Ugyanakkor az együttműködő félnek minden oka megvan arra, hogy hazudjon, és a Bizottság hivatalból köteles megkérdőjelezni a tanúvallomását különösen akkor, ha az meghatározó a végleges határozat szempontjából, és annak ellentmond egy másik tanúvallomás (lásd szintén az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.371 – aszfaltburkolat-ügy) 1986. július 10-én hozott 86/339/EGK bizottsági határozat [HL L 232., 15. o.] (85) preambulumbekezdését, és a megtámadott határozat (278) preambulumbekezdését). A jelen esetben a Bizottság megsértette ezen elveket, mivel az AKZO felperessel szembeni több hamis vádját megismételte anélkül, hogy e célból bemutatott volna más, független bizonyítékokat (lásd szintén ebben az értelemben, az Elsőfokú Bíróság T-44/02. sz., Dresdner Bank kontra Bizottság ügyben 2004. október 14-én hozott ítéletének [az EBHT-ban nem tették közzé], 74. pontját). Az AKZO nyilatkozatainak különösen kritikus vizsgálata szükséges tekintettel egyrészt annak veszélyére, hogy az AKZO eltúlozza a felperes szerepét és jelentőségét azért, hogy elvonja a figyelmet a kartell működtetésében játszott saját meghatározó szerepéről, másrészt pedig arra a tényre, hogy az AKZO csak későn hozott fel egyes megalapozatlan vádakat a felperessel szemben.

79 Ugyanis ha az AKZO a 2003. február 17-i levelében elismerte volna, hogy az új kvótákra vonatkozó javaslat tőle származott, és nem a felperestől, a Bizottságnak nem lett volna más választása, minthogy tudomásul vegye az AKZO kartellen belül játszott meghatározó szerepét, ami kizárta volna, hogy mentesítse az AKZO-t a bírság alól az engedékenységi közlemény B. pontjának e) alpontja alapján. A felperes szerint a mentesség megtagadásának kockázata és az AKZO-t fenyegető bírság nagysága megerősítik azon tényt, hogy kénytelen volt vele szemben terhelő tanúvallomást tenni. Következésképpen a Bizottság – mivel az AKZO téves nyilatkozataira támaszkodva kifogásai alátámasztására további, független bizonyítékok bemutatása nélkül, és anélkül, hogy megvizsgálta volna az említett nyilatkozatok hitelességét, vagy figyelembe vette volna a felperes javára szóló mentő körülményeket – megsértette a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog és az ártatlanság vélelmének követelményét.

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének megsértéséről *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*

– A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* a közösségi versenyjogban a tettesek és részesek közötti különbségtételre gyakorolt hatásairól

80 A felperes emlékeztet arra, hogy a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének a) pontja alapján a Bizottság bírságot csak olyan vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira szabhat ki, akik szándékosan vagy gondatlanságból megsértették az EK 81. cikk (1) bekezdését. Azon vállalkozások azonban, amelyek ez utóbbi rendelkezés értelmében a kartellben való részvétel nélkül nem tesznek mást, mint elősegítik a versenyjognak a kartell tagjai által elkövetett megsértését vagy ilyen jogsértés elkövetésére rábírnak, nem sértik az EK 81. cikk (1) bekezdését, és nem büntethetők bírsággal a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján. Következésképpen a Bizottság, mivel a megtámadott határozatban az EK 81. cikk (1) bekezdésének felperes általi megsértését állapította meg, és bírságot szabott ki rá, megsértette a bűncselekmények és büntetések törvényességének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* az EJEE 7. cikke (1) bekezdésében megállapított elvét. Továbbá a felperes szerint az EK 81. cikk (1) bekezdésének a Bizottság által támogatott kiterjesztő értelmezése az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett jogsértés alkotóelemét a végtelenségig kiterjeszti, és ezáltal sérti a határozatlan jogkövetkezmény tilalma (*nulla poena sine lege certa*) elvét.

81 A felperes azt állítja, hogy a közösségi versenyjogban különbséget kell tenni egyrészt a tettesek, másrészt pedig a jogsértés felbujtói és bűnsegédei között. E különbségtétel a közösségi jog általános elvei közé tartozik, figyelembe véve az ezzel kapcsolatban a nemzeti jogrendekben található jogszabályok, például a Strafgesetzbuch (német büntető törvénykönyv) 27. §-a (1) bekezdésének, a Wetboek van Strafrecht (holland büntető törvénykönyv) 48. cikkének, a belga büntető törvénykönyv 67. cikkének, a francia büntető törvénykönyv 121-7. cikkének, az 1861. évi Accessories and Abettors Act 1861 (az Egyesült Királyság büntető törvénykönyve) 8. szakaszának, a Código penal (spanyol büntető törvénykönyv) részességre vonatkozó 28. cikke (2) bekezdése

b) pontjának és 29. cikkének, a Poinikos kodikas (görög büntető törvénykönyv) 46. és 47. cikkének, a luxemburgi büntető törvénykönyv 66. és 67. cikkének, Código penal (portugál büntető törvénykönyv) 26. és azt követő cikkeinek, a Brottsbalk (svéd büntető törvénykönyv) 23. fejezete 4. szakaszának és a Rikoslaki (finn büntető törvénykönyv) 5. fejezetének egyezését. Ezt megerősíti az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló, 1995. július 26-i egyezmény (HL C 316., 49. o.) 2. cikkének (1) bekezdése, valamint az Európai Unió pénzügyi érdekeinek védelmére vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseket tartalmazó Corpus Juris (készült Mireille Delmas-Marty irányításával, Economica, 1997) 11. cikke.

82 Következésképpen, ha az 17. rendelet alapján szankciókiszabásra kerül sor, meg kell különböztetni a tetteseket a felbujtóktól és bűnsegédektől is. A felperes szerint a közösségi versenyjogban azonban nem létezik a jogsértés felbujtójának vagy bűnsegédjének szankcionálását lehetővé tévő jogszabályi rendelkezés. Ezért csak az a személy szankcionálható, aki mint a jogsértés tettese eleget tesz az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett jogsértés megvalósulására vonatkozó feltételnek. A bűnsegédek, illetve felbujtók viszont nem büntethetők.

83 Ugyanakkor az EK 81. cikk (1) bekezdése ezzel ellentétes és kiterjesztő értelmezése – mint amit a jelen esetben a Bizottság tett – az EJEE 7. cikkének (1) bekezdése és az Európai Unió alapjogi chartája 49. cikkének (1) bekezdése értelmében sérti a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*. Az EJEB elismerte, hogy az EJEE 7. cikke vonatkozik ezen elvre, valamint arra az elvre, amely megtiltja a büntető törvény többek között analógia útján, az eljárás alá vont személy hátrányára történő kiterjesztő értelmezését. Ebből következik, hogy a jogsértést magának a törvénynek kell egyértelműen meghatároznia (EJEB, 2001. március 22-i Streletz és társai kontra Németország ítélet, 34044/96. és azt követő számok, *Ítéletek és Határozatok Tára*, 2001-II., 50. §, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

84 A felperes úgy véli, hogy a bűncselekmények és büntetések törvényességének elve *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* mint általános közösségi jogi elv a 17. rendelet szerinti büntető jellegű közigazgatási eljárásra, és különösen az említett rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében előírt bírságokra is vonatkozik. Ez egyrészt az EU 6. cikk (2) bekezdéséből, másrészt pedig az ítélkezési gyakorlatból (a Bíróság C-74/95. és C-129/95. sz. X egyesített ügyekben 1996. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1996., I-6609. o.] 25. pontja; a fenti 23. pontban hivatkozott Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 109. és 122. pontja, és a fenti 23. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 209. és 210. pontja) következik. Továbbá a jogállamiság lényeges elvéről van szó, amely hatékony védelmet biztosít az önkényes eljárásokkal és szankciókkal szemben (EJEB, a fenti 83. pontban hivatkozott Streletz és társai kontra Németország ügyben hozott ítélet, 50. §, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

– Az EK 81. cikk értelmében vett elkövető fogalmáról

85 A felperes kifejti, hogy a határozatlan jogkövetkezmény tilalmának (*nulla poena sine lege certa*) az EJEE 7. cikke (1) bekezdésében megállapított elve (lásd a fenti 80. pontot) az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértés elkövetője fogalom megszorító felfogásának elfogadására kötelez (lásd szintén a Bíróság a fenti 84. pontban hivatkozott X ügyben hozott ítéletének 25. pontját, és a C-195/99. P., Krupp Hoesch kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10937. o.] 86. pontját). Ezen elv annak garantálására irányul, hogy a jogszabály megsértéséért kiszabott szankció – mint például a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésében előírt szankció – előre látható legyen e jogszabály címzettje számára, és hogy az illetékes hatóság döntéshozatali jogköre oly módon legyen körülhatárolva, hogy kizárja a „meglepetésszerű" határozatokat. A Bíróság ugyanis megállapította, hogy a közösségi jog által előírt szankció, még ha nem is büntető jellegű, csak akkor szabható ki, ha egyértelmű és nem homályos jogalapon nyugszik (a Bíróság 117/83. sz. Könecke ügyben 1984. szeptember 25-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 3291. o.] 11. pontja, és a 137/85. sz. Maizena ügyben 1987. november 18-án hozott ítéletének [EBHT 1987., 4587. o.] 15. pontja).

86 Továbbá valamely közösségi jogi aktusnak még pontosabbnak kell lennie, ha nagyfokú az egyént ért sérelem. A Bíróság ebben az értelemben határozott, amikor kifejtette, hogy a jogi közérthetőség különösen kényszerítő követelmény olyan területen, ahol

bármilyen bizonytalanság különösen jelentős szankciókkal járhat (a Bíróság 32/79. sz., Bizottság kontra Egyesült Királyság ügyben 1980. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 2403. o.] 46. pontja). Figyelembe véve a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján kiszabható bírságok összegének különösen magas felső határát, amit megerősít a Bizottság újabb gyakorlata, a büntetések jogszerűségének elve igazolja az elkövetői fogalom megszorító felfogásának alkalmazását az EK 81. cikk (1) bekezdésének keretében. Ugyanígy az EK 81. cikk (1) bekezdésének a Bizottság által támogatott kiterjesztő értelmezése jóval meghaladná a büntetőjogi felelősség szabályainak bírói értelmezés útján történő pusztán fokozatos világossá tételét egyrészt a „megállapodás" fogalom általánosan elismert meghatározásával való összeegyeztethetetlensége miatt, másrészt pedig a versenyre vonatkozó rendelkezések alapjául szolgáló önállóság alapvető elve miatt.

87 A felperes előadja, hogy a jelen esetben nem volt jogsértés elkövetője, hiszen sem a kartellben, sem vállalkozások társulásában nem rendelkezett részt vevő fél minőséggel. Valójában az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa számára csak részesi cselekményeket végzett, amelyek nem minősülnek az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértés alkotóelemeinek. A fenti 81. pontban említett nemzeti jogszabályok fényében a jogsértés tettesei és részesei közötti objektív kritériumok alapján kell különbséget tenni. Az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértéséért csak az minősül büntethető tettesnek, aki az EK 81. cikk (1) bekezdésében felsorolt személykategóriákba tartozik, és aki az ott említett cselekményt követi el. Nem büntethető részes viszont az, aki az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett jogsértés megvalósítására vonatkozó feltételek teljesítése nélkül szándékosan támogatással vagy segítségnyújtással elősegíti a jogsértés előkészítését vagy elkövetését.

88 Az EK 81. cikkben és EK 82. cikkben szabályozott jogsértések ugyanis az ún. „különös" bűncselekmények kategóriájába tartoznak, mivel e cikkek az ilyen jogsértések elkövetésére képes vállalkozások körét azon vállalkozásokra korlátozzák, akik különös jellemzőknek felelnek meg, vagyis az EK 81. cikk esetében a versenykorlátozó megállapodásban szerződő feleknek minősülő vállalkozásokra. Ez az EK 81. cikk (1) bekezdésében szereplő „vállalkozások közötti megállapodás" megfogalmazásból következik, amelyet megerősít az ítélkezési gyakorlat (a fenti 85. pontban hivatkozott

Krupp Hoesch kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 86. pontja). Ezért csak arra a vállalkozásra szabható ki bírság a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján, aki részes fél a versenykorlátozó megállapodásban.

89 A felperes úgy érvel, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése szelleme és a verseny védelmére irányuló célja az elkövető kérdését függetlenítik attól a kérdéstől, hogy a szóban forgó vállalkozás versenytárs-e, akinek versennyel kell szembenéznie, következésképpen köteles elfogadni bizonyos versenymagatartást. Csak a szabad versenyre vonatkozó célkitűzéssel összefüggő ezen különös kötelezettség alá tartozó vállalkozás a címzettje ennek a rendelkezésnek. Versenykorlátozó megállapodás ugyanis csak olyan vállalkozások között köthető, amelyek az érintett piacon versenytárs, kínáló vagy kereső minőséggel rendelkeznek.

90 Következésképpen egy vállalkozás csak akkor minősíthető jogsértés elkövetőjének, ha a versenykorlátozó megállapodásra saját tevékenységi ágazatában kerül sor. A jogsértés elkövetői körének korlátozása továbbá a Szerződés versenyre vonatkozó rendelkezéseiben benne rejlő, ún. „önállósági" követelményre vonatkozó ítélkezési gyakorlatból következik, amely szerint minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia azt a politikát, amelyet a közös piacon folytatni kíván. Ez az önállóságra vonatkozó követelmény kizárja a gazdasági szereplők közötti bármely olyan közvetlen vagy közvetett kapcsolatfelvételt, amely jellegénél fogva vagy egy tényleges, illetve potenciális versenytárs piaci magatartását befolyásolja, vagy az ilyen versenytárs előtt feltárja, hogy az adott vállalkozás saját maga milyen piaci magatartásról döntött, illetve milyen piaci magatartást fontolgat (a Bíróságnak a fenti 24. pontban hivatkozott Suiker Unie kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 174. pontja és a C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4287. o.] 160. pontja).

– A felperes nem büntethető részesi minőségéről

91 A felperes hangsúlyozza, hogy nem volt részese a szervesperoxid-gyártók közötti versenykorlátozó megállapodásnak, és hogy ezáltal nem sértette meg a versenyjogban rejlő önállóságra vonatkozó követelményt. Nem került ugyanis kapcsolatba a saját versenytársaival, nem befolyásolta, és nem is igyekezett befolyásolni a magatartásukat a piacon. Tekintettel arra, hogy a gazdasági tevékenysége idegen a jogsértés tárgyát képező szervesperoxid-piacától, a felperes nem tesz eleget az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett jogsértés megvalósítására vonatkozó feltételeknek, és nem tekinthető a jogsértés elkövetőjének. Ugyanígy téves a Bizottság azon feltevése, amely szerint az 1971. évi megállapodás, valamint egyrészről a felperes, másrészről az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa közötti szolgáltatási szerződések a felperes részvételével járó „átfogó és egységes megállapodást" alkotnak. Az 1971. évi megállapodás preambuluma ugyanis kizárólag a szervesperoxid-gyártókat említi e megállapodás feleiként (a megtámadott határozat (80) preambulumbekezdése).

92 A felperes azonban soha nem volt fél az említett megállapodásban (a megtámadott határozat (339) preambulumbekezdése), amely a kartell 1971 és 1999 közötti tevékenységei keretét alkotta (a megtámadott határozat (89), (90) és (316) preambulumbekezdése), és nem is válhatott azzá az érintett piactól idegen gazdasági tevékenysége miatt. Mindenesetre a Bizottság azzal, hogy a felperesnek a kartell bizonyos részeiben való részvételét az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének minősíti, figyelmen kívül hagyja e rendelkezés szövegét. Egyébként akár azt feltételezve, hogy a felperes ténylegesen gyakorolta a Bizottság által tévesen neki tulajdonított feladatokat (a megtámadott határozat (334) preambulumbekezdése), e tevékenység az érintett piacon a versenykorlátozó megállapodásban való közvetlen részvétel hiányában nem sértheti az EK 81. cikk (1) bekezdését, hanem a nem büntethető részesség alá tartozik.

– A Bizottság korábbi, ellentétes döntéshozatali gyakorlatáról

93 A felperes továbbá azt állítja, hogy a Bizottság megközelítése a megtámadott határozatban ellentmond a saját korábbi, 1983 óta folytatott határozathozatali gyakorlatának, melynek értelmében a jogsértéssel érintett piacon jelen nem lévő tanácsadó vállalkozásokat nem tekintik részes félnek a versenykorlátozó megállapodásban, és következésképpen az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértése elkövetőjének. A Bizottság által az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/29.869 – olaszországi öntött üveg) 1980. december 17-én hozott 80/1334/EGK határozatában (HL L 383., 19. o., a továbbiakban: olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozat) képviselt ezzel ellentétes feltevés sérti a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*, hiszen az említett tanácsadó vállalkozás nem volt részese a versenykorlátozó megállapodásban, hanem csak bűnsegéd. Ezen okból a Bizottság jogosan, 1983-tól hallgatólagosan felhagyott e feltevéssel. A Bizottság az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/30.064 – öntött vas- és acélhenger-ügy) 1983. október 17-i 83/546 határozatában (HL L 317., 1. o.; a továbbiakban: öntött vas- és acélhenger ügyben hozott határozat) csak a jogsértéssel érintett piacon jelen lévő és a versenykorlátozó megállapodásban részt vevő vállalkozásokat minősítette az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértése elkövetőjének, és a többek között a kartell tagjai között információcsere-rendszer irányításával ((10) és azt követő preambulumbekezdések) megbízott tanácsadó vállalkozást nem. Ugyanezt a megközelítést követte a Bizottság az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.149 – polipropilén-ügy) 1986. április 23-án hozott 86/398/EGK határozatának (HL L 230., 1. o.; a továbbiakban: a polipropilén ügyben hozott határozat) (66) preambulumbekezdésében, az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban 1988. december 21-én hozott 89/191/EGK határozatának (IV/31.866 – PEBD ügy) (HL 1989. L 74., 21. o., a továbbiakban: a PEBD ügyben hozott határozat), (11) és (19) preambulumbekezdésében, és az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/C/33.833 – kartonpapír-ügy] 1994. július 13-án hozott 94/601/EK bizottsági határozat (HL L 243., 1. o.; a továbbiakban: a kartonpapír ügyben hozott határozat) (2), (27) és azt követő, (33), (37), (61) és azt követő, (134) és (162) preambulumbekezdésében.

94 A Bizottság nem állíthatja, hogy a jelen esetben a felperes fontosabb szerepet játszott, mint a tanácsadó vállalkozások a fent hivatkozott ügyekben. Ellenkezőleg, az öntött vas- és acélhenger ügyben, valamint a kartonpapír ügyben hozott határozat alapjául szolgáló

ügyekben szereplő tanácsadó vállalkozásoktól eltérően a felperes szinte soha nem vett részt versenyellenes célú találkozókon (lásd a fenti 72. és azt követő pontokat). Továbbá a felperessel szemben emelt többi kifogásnak nincs jelentősége, és nincs semmilyen összefüggésük a kartellel. Így a hivatalos statisztikákon alapuló piaci információs rendszer nem sérti az EK 81. cikk (1) bekezdését (a Bíróság C-179/99. P. sz. Eurofer kontra Bizottság ügyben 2003. október 2-án hozott ítéletének [EBHT 2003., I-10725. o.] 44. pontja, és az Elsőfokú Bíróság T-136/94. sz., Eurofer kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletének [EBHT 1999., II-263. o., kivonatos közzététel] 186. pontja), mivel nem járt üzleti titok körébe tartozó információk versenytársak közötti közlésével. Tekintettel a Bizottság állandó határozathozatali gyakorlatára, ez annál inkább igaz, ha valamely tanácsadó vállalkozás a vele közölt eladási adatok felhasználására szorítkozik, anélkül, hogy részt venne a bizalmas információcserében (az [EK 81. cikk] alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.865 – PVC-ügy) 1994. július 27-én hozott 94/599/EK bizottsági határozat (HL L 239., 14. o.), (12) preambulumbekezdése; a PEBD-ügyben hozott határozat (11) preambulumbekezdése; a polipropilén ügyben hozott határozat (66) preambulumbekezdése). Végül a kartell tagjaival közölt eladási adatok független könyvvizsgálók általi ellenőrzése nem korlátozza a versenyt az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében. Ezért a felperes fent hivatkozott, a kartellel összefüggő „titkársági" tevékenységei csak részesi cselekményeknek minősülnek.

– A felperesnek a kartell irányítására vonatkozó tevékenysége és a verseny korlátozása közötti okozati összefüggés hiányáról

95 A felperes előadja, hogy egyáltalán nem követett el jogsértést. A kartell működtetésére, igazgatására és irányítására vonatkozó döntéseket kizárólag a három szervesperoxid-gyártó hozta meg. Következésképpen nincs okozati összefüggés a felperes tevékenysége és a verseny korlátozása között a szerves peroxidok piacán. A svájci kötelmi jog szerinti megbízottként a gyártók utasítása alá vetett és titoktartásra kötelezett felperes csak eszköz volt a kartell tagjai számára. Csak ezen oknál fogva a felperes nem tekinthető ugyanolyan alapon a jogsértés társtettesének, mint a szervesperoxid-gyártók. A jogsértés felperes általi elkövetésének hiánya abból a tényből is következik, hogy nem vett részt az ún. járulékos tevékenységben, azaz a gyártók között telefaxban,

mobiltelefonon és a munkacsoport olyan ülései során történő információcserében, amelyeken nem volt jelen (lásd a fenti 72. és azt követő pontokat).

96 A felperes továbbá azt állítja – ellentétben a megtámadott határozat (345) preambulumbekezdésében szereplő megállapítással a kartell keretében általa nyújtott szolgáltatásokat illetően, mint például az utazási költségek megtérítése – hogy bármikor helyébe léphettek volna vagy maguk a szervesperoxid-gyártók, vagy egy másik tanácsadó vállalkozás, anélkül, hogy ez olyan zavart keltett volna a kartell működésében, mint az egyik gyártó kilépése.

97 Az előzőekre tekintettel a felperes úgy véli, hogy a kartellben közreműködő három szervesperoxid-gyártó nem büntethető bűnsegédjének kellene minősíteni. E tekintetben közömbös, hogy a felperesnek részben volt-e tudomása az említett kartellről, mivel e tudomás nem elég azon következtetéshez, hogy ő maga követett el jogsértést (a Bíróság C-286/98. P. sz., Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9925. o.] 39. pontja; Mischo főtanácsnok erre az ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2000., I-9928. o.] 80. pontja).

– A felperes „vállalkozások társulásának” történő téves minősítéséről

98 A felperes végül vitatja a „vállalkozások társulásának” történő minősítését a megtámadott határozat 1. cikkében és (347), (373) és (464) preambulumbekezdésében. E fogalom kiterjesztő értelmezésével a Bizottság sérti a bűncselekmények és büntetések törvényességének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* az EJEE 7. cikke (1) bekezdésében (lásd a fenti 83. pontot) megállapított és a 17. rendelet által előírt büntető jellegű közigazgatási eljárás keretében is alkalmazandó elvéből következő, analógia útján történő érvelés tilalmát. A felpereshez hasonló tanácsadó vállalkozás ugyanis szokásos alkalmazásban nem minősül „vállalkozások társulásának”, vagyis olyan szervezeti

formációnak, amelynek vállalkozások a tagjai. A felperes – mivel nem vállalkozások a tagjai –, kizárólag magánszemélyek, mint részvényesek által ellenőrzött független vállalkozás. Ugyanígy az ügyfeleihez nem szerkezeti kapcsolat fűzi, hanem tisztán szerződéses megbízás.

99 A Bizottság feltevése a vállalkozások társulása fogalom értelmével és céljával is ellentétes lenne. E fogalom tárgya nem a kartell tagjainak bűnsegédjei szankcionálásának lehetővé tétele, hanem valójában annak elkerülésére irányul, hogy a vállalkozások kibújhassanak a versenyszabályok alkalmazása alól, önmagában azon forma miatt, amellyel összehangolják magatartásukat a piacon, és következésképpen a közös szerkezet vagy közös szerv útján történő intézményes együttműködési formákat is magában foglalja (Léger főtanácsnok a Bíróság C-309/99. sz., Wouters és társai ügyre vonatkozó indítványának (2002. február 19-i ítélet, EBHT 2002., I-1577. o.] 62. pontja). A jelen esetben viszont a szervesperoxid-gyártók nem közös szerkezet vagy közös szerv közvetítésével jártak el, hanem közvetlenül – telefax útján, telefonon és a munkacsoport ülései során – egyeztették a magatartásukat. E tekintetben a felperes csak adminisztratív, illetve logisztikai segítséget nyújtott, anélkül, hogy e gyártók „közös szerkezetét" vagy „közös szervét" képviselné.

100 A felperes ebből azt a következtetést vonja le, hogy az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa nem büntethető bűnsegédjeként nem bűnös az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésében, és hogy az, hogy a Bizottság neki tudja be az említett jogsértést, ellentétes a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvével *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*.

b) A Bizottság érvei

A megtámadott határozat ténybeli hátteréről

101 A releváns ténybeli hátteret illetően a Bizottság lényegében azt állítja, hogy a felperes nem vonja kétségbe azt a tényt, hogy a széfjében őrizte többek között az 1971. évi megállapodásnak és az 1975. évi megállapodásnak az Atochem/Atofinához és a PC/Degussához tartozó példányait. A Bizottság továbbá vitatja azt a tényt, hogy a felperes a hivatalos piaci információs rendszert külön minősítette, és úgy véli, hogy ezt a kartellel összefüggésben kell vizsgálni. Az adatok gyűjtése, feldolgozása, ellenőrzése és a statisztikák elkészítése ugyanis a versenyellenes ok és célok teljes ismeretében e rendszer keretében a találkozókon való részvétellel, a kvóták javaslásával, és a megállapodott kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámításával a kartell működése lényeges feltételének minősült.

102 Másfelől nem vitatott, hogy a felperes öt találkozón részt vett Zürichben 1994 és 1998 között, ezek közül négy csúcstalálkozón, valamint az AKZO képviselőivel való találkozón Amersfoort-ban. A felperes azt is elismerte, hogy lefoglalta az üléstermet három félhivatalos zürichi találkozóhoz 1997 és 1998 között. E nem vitatott tényekre tekintettel a felperes nem bagatellizálhatja a részvételét olyan kifejezések használatával, mint „ritkán" vagy „szinte soha". A felperes nem vitatja azt sem, hogy legalábbis 1995-ig vagy 1996-ig kiszámolta a megállapított kvótákhoz viszonyított eltéréseket. Ellátta a lebonyolító iroda szerepét is annak biztosítása érdekében, hogy a versenyellenes célú találkozók semmilyen nyomot ne hagyjanak a résztvevő vállalkozások számláin. Így a felperes maga vigyázott arra a visszatérítés során, hogy semmilyen tárgyat ne említsenek a kitöltött és S. által aláírt belső fizetési megbízásokban. A Bizottság végül vitatja a felperes azon érvét, amely szerint a megtámadott határozat az AKZO állítólag nem hihető nyilatkozatain alapszik. E tekintetben a Bizottság megállapítja, hogy a releváns tényekre vonatkozó különböző nyilatkozatok – még azok is, amelyeknek

a hitelessége szükségszerűen csekély, kölcsönösen erősítik egymást (a fenti 77. pontban hivatkozott Mannesmannröhren-Werke kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 87. pontja).

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* megsértéséről

103 A Bizottság vitatja, hogy a megtámadott határozat sérti a büntetések jogszerűségének elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*. Elutasítja a felperes azon kiindulópontjait, amelyek szerint a közösségi versenyjogban több tagállam büntető jogához hasonlóan formálisan különbséget kell tenni a felbujtói és bűnsegédi elkövetők között. Sem a releváns elsődleges, sem másodlagos jog nem tesz ilyen különbséget. Továbbá, amint azt megerősíti a 17. rendelet 15. cikke (4) bekezdése, az e rendelet által előírt közigazgatási eljárás nem büntető jellegű (az Elsőfokú Bíróság T-83/91. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1994. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 1994., II-755. o.] 235. o.). Nem lenne szükséges egyébként a közösségi versenyjogban ilyen formális különbséget tenni, mivel figyelembe lehet venni a különböző részvételi formák létezését és a jogsértésben való közreműködés súlyosságát a bírság összegének meghatározása során (Stix-Hackl főtanácsnoknak a fenti 85. pontban hivatkozott Krupp Hoesch kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának [EBHT 2003., I-10941. o.] 15. lábjegyzete).

104 Ugyanakkor a tettest a részestől megkülönböztető szabály hiányában az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett jogsértés megvalósítására vonatkozó feltételeket teljesítő személyre bírság szabható ki a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdése alapján. A Bizottság hozzáfűzi, hogy a jogbiztonság elvéből következő azon kógens szabály, hogy a Közösség jogi aktusainak egyértelműeknek kell lenniük, alkalmazásuknak pedig az érintett személyek számára kellően előre láthatóaknak, nem zárja ki, hogy olykor szükséges ezen aktusok értelmezése. Az EJEB ugyanis szintén elismeri egyrészt a pontosságra vonatkozó kötelezettség és az analógia az EJEE 7. cikk (1) bekezdése alapján büntető ügyekben való tilalma, másrészt pedig különösen a büntetőjogi felelősség szabályainak fokozatos, egyik ügyről a másikra történő világossá tételére irányuló bírói értelmezés

egyensúlyba hozatalának szükségességét (EJEB, S. W. kontra Egyesült Királyság, 1995. november 22-i ítélet, A sorozat 335-B. szám, 36. §). Következésképpen a jogsértés elkövetőjének minősül bárki, aki eleget tesz az EK 81. cikk (1) bekezdése feltételeinek.

105 A Bizottság visszautasítja a felperes azon kijelentését, amely szerint nem vett részt a kartellben, és nem is vehetett abban részt. A szervesperoxid-gyártók között kötött 1971. évi megállapodásnak, illetve a felperes és az említett gyártók között kötött szolgáltatási szerződéseknek egy átfogó és egységes kartell lényeges elemeinek kell minősülniük. Tekintettel arra, hogy a szolgáltatási szerződések az 1971. évi megállapodás végrehajtására szolgáltak, azzal együtt kell azokat vizsgálni mint kiegészítő és járulékos megállapodásokat (a megtámadott határozat (339) és (340) preambulumbekezdése; lásd szintén az olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozatot).

106 E tekintetben az EK 81. cikk (1) bekezdése kifejezéseinek értelmében nem szükséges, hogy a felperes tanácsadó vállalkozás minőségében mint versenytárs vagy a kínálati, illetve keresleti oldalról aktív legyen az érintett piacon. Az érintett vállalkozások kereskedelmi önállósága és a közöttük lévő verseny korlátozása sem szükséges, hanem elég a közös piacon belüli verseny bármilyen korlátozása. Ez megfelel az EK 81. cikk céljának, amely az EK 3. cikk (1) bekezdése g) pontja alapján a belső piacon a torzításmentes versenyt biztosító verseny részét képezi (lásd szintén az [EK 81. cikkben] és [EK 82. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet [HL 2003. L 1., 1. o.] (9) preambulumbekezdését).

107 Az EK 81. cikk (1) bekezdése ugyanis nemcsak a „horizontális” hanem a versenyt korlátozó a forgalmazási lánc különböző szintjein elhelyezkedő vállalkozások (a Bíróság 56/64. és 58/64. sz., Consten és Grundig kontra Bizottság egyesített ügyekben 1966. július 13-án hozott ítélete [EBHT 1966., 429. o.]), sőt akár a különböző piacokon aktív vállalkozások között kötött vertikális megállapodásokra is alkalmazandó. Ezzel kapcsolatban a megállapodás fogalom kizárólag arra vonatkozik, hogy lehetővé tegye a tiltott egyeztetés és az engedélyezett párhuzamos magatartás közötti különbség megállapítását (lásd szintén az Elsőfokú Bíróság T-61/99. sz., Adriatica di Navigazione kontra Bizottság ügyben 2003. december 11-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-5349. o.] 89. pontját). Az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett jogsértés egyébként

„veszélyességtől elvonatkoztatott bűncselekmény" annyiban, amennyiben e rendelkezés a verseny korlátozásának tárgyára is vonatkozik, vagyis a kartell versenyre nézve veszélyes jellegére, egyedi esetektől elvonatkoztatva.

108 A Bizottság továbbá felidézi azon ítélkezési gyakorlatot, amely szerint a versenyellenes célú találkozókon való puszta részvétel és a jogellenes kezdeményezés hallgatólagos jóváhagyása – anélkül, hogy az érintett vállalkozás nyilvánosan elhatárolódna annak tartalmától, és azt bejelentené a közigazgatási szerveknek – a jogsértésben való részvétel passzív módját valósítja meg, és ezért a vállalkozás felelősségét vonja maga után egy egységes megállapodás keretében (a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott, ítélet 83. és 84. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-7/89. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1711. o.] 232. pontja; a T-12/89. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én [EBHT 1992., II-907. o.] hozott ítéletének 98. pontja, és a T-141/89. sz., Tréfileurope kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-791. o.] 85. és 86. pontja). Ez még inkább igaz a vállalkozásnak a kartellben való részvételére azon kérdéstől függetlenül, hogy e vállalkozás aktív-e vagy sem az érintett piacon.

109 A jelen esetben a felperes nem úgy viselkedett, mint a kartell passzív bűnsegédje, hanem mint a kartell megfelelő működésének szervezője és őre, aktívan részt vett abban (a megtámadott határozat (343) preambulumbekezdése). Tevékenységeinek köszönhetően a felperes jelentősen hozzájárult a kartell működésének fenntartásához és titokban tartásához, tehát a verseny súlyos és tartós korlátozásához a szerves peroxidok piacán. A Bizottság szerint ezek az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti felelőssége megalapozásához szükséges és elegendő elemek. E tekintetben közömbös, hogy a jogsértés részese abból húz-e hasznot vagy nem (a fenti 85. pontban hivatkozott Krupp Hoesch kontra Bizottság ügyben hozott ítélet), tekintettel arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése nem a gazdagodás, hanem a verseny veszélyeztetésének kritériumán alapszik.

110 Mindenesetre a felperes közvetlenül húzott hasznot a kartell megfelelő működéséből (a megtámadott határozat (342) preambulumbekezdése). A Bizottság szerint az sem meghatározó, hogy egy résztvevő tudja-e befolyásolni az árakat és mennyiségeket mint a verseny paramétereit (lásd analógia útján a fenti 23. pontban hivatkozott Brugg Rohrsysteme kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontját), mivel így megkérdőjeleződne az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom hatékony érvényesülése, azáltal, hogy lehetőség lenne annak megkerülésére „járulékos szolgáltatásokra specializálódott szolgáltatóknak" a kartell szervezésével, fenntartásával és titokban tartásával való megbízásával.

111 Az előzőkből következően a Bizottság úgy véli, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

a) Előzetes észrevételek

112 Először is pontosítani kell, hogy a felperes nem vitatja a megtámadott határozatban vele szemben kiszabott bírság szintjét mint olyat. A jelen jogalappal a felperes lényegében azt állítja, hogy a Bizottság azáltal, hogy őt tartja felelősnek az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértéséért és vele szemben bírságot szab ki, túllépi a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésében számára biztosított határozathozatali jogkör korlátait, és sérti a büntetések jogszerűségének az EJEE 7. cikk (1) bekezdésének értelmében vett elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*. E tekintetben a Bizottságnak figyelembe kellett volna vennie azt a tényt, hogy a felperes csak nem büntethető részes volt a kartellben, aki tehát nem minősíthető a jogsértést „elkövető", az EK 81. cikk (1) bekezdésében említett vállalkozásnak vagy vállalkozások társulásának.

113 Meg kell állapítani továbbá, hogy a Bizottság előtti, a 17. rendelet szerinti eljárás csak közigazgatási jellegű (lásd ebben az értelemben a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 200. pontját; az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz. Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 717. és 718. pontját), és hogy következésképpen a közösségi jog általános elveinek és különösen a közösségi versenyjogra alkalmazandó bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* (a Bíróság C-189/02. P., C-202/02. P., C-205/02. P–C-208/02. P. és C-213/02. P. sz., Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2005. június 28-án hozott ítéletének [EBHT 2005., I-5425. o.] 215–223. pontja) nem feltétlenül ugyanaz a terjedelme, mint valamely, a szigorú értelemben vett büntető jog által érintett helyzetre való alkalmazásuk esetén.

114 Annak meghatározásához, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalomra és a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvére *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* tekintettel különbséget kell-e tenni a jogsértést „elkövető" vállalkozás és a nem büntethető „részes" vállalkozás között, az Elsőfokú Bíróság szükségesnek véli az EK 81. cikk (1) bekezdése szó szerinti, rendszertani és teleologikus értelmezésének elvégzését (a módszertan tekintetében lásd az Elsőfokú Bíróság T-251/00. sz. Lagardère és Canal+ kontra Bizottság ügyben 2002. november 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-4825. o.] 72. és azt követő pontjait, valamint a T-22/02. sz. és a T-23/02. sz. Sumitomo Chemical és Sumika Fine Chemicals kontra Bizottság ügyben 2005. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 2005., II-4065. o.] 41. és azt követő pontjait).

b) Az EK 81. cikk (1) bekezdésének szó szerinti értelmezéséről

115 Az EK 81. cikk (1) bekezdésének rendelkezése szerint „[a] közös piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalko-

zások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása […]".

116 Meg kell vizsgálni többek között a „vállalkozások közötti megállapodások" kifejezések jelentését.

117 E tekintetben az Elsőfokú Bíróság először is megállapítja, hogy a közösségi bíróság eddig nem határozott kifejezetten arról a kérdésről, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében szereplő megállapodás és vállalkozás fogalmak „egységes" felfogáson alapulnak-e, amely minden olyan vállalkozást magában foglal, amely hozzájárult valamely jogsértés elkövetéséhez, azon gazdasági ágazattól függetlenül, amelyben rendszerint tevékenykedik, vagy – amint az a felperes állítja – „bipoláris" felfogáson alapulnak, amely megkülönbözteti a jogsértést „elkövető" vállalkozásokat az abban „részes" vállalkozásoktól. Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a felperes azt állítja, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésének szövege joghézagot tartalmaz abban az értelemben, hogy a jogsértést elkövető „vállalkozást" és a „megállapodásban" való részvételét említve csak bizonyos, sajátos jellemzőkkel rendelkező vállalkozásokat foglal magában és csak bizonyos részvételi formákra vonatkozik. Következésképpen kizárólag egy így korlátozott vállalkozás fogalom és megállapodás fogalom, valamint ebből következően az EK 81. cikk (1) bekezdésének ebben az értelemben korlátozott hatálya esetén alkalmazható a bűncselekmények és büntetések törvényességének elve *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* e rendelkezés szövegének bármilyen kiterjesztő értelmezésének kizárása érdekében.

118 Ami a „megállapodás" kifejezést illeti, az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy az mindenekelőtt csak egy másik kifejezés az egyeztetett/összejátszott és a versenyt korlátozó magatartás, vagyis tág értelemben a kartell jelölésére, amelyben legalább két külön vállalkozás vesz részt, akik közös szándékukat fejezték ki arra nézve, hogy meghatározott piaci magatartást tanúsítsanak (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 79. és 112. pontját; az Elsőfokú Bíróság T-41/96. sz., Bayer kontra Bizottság ügyben 2000. október 26-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-3383. o.] 67. és 173. pontját, és a T-44/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP. és T-61/02. OP. sz., Dresdner Bank és társai kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3567. o.] 53–55. pontját). Továbbá az EK 81. cikk

(1) bekezdése szerinti megállapodás létrejöttéhez elegendő, ha valamely látszólag egyoldalú magatartás legalább két fél között létrejött akarategység kifejeződése, függetlenül attól, hogy ez az akarategység milyen formában nyilvánul meg (a Bíróság a C-74/04. P. sz., Bizottság kontra Volkswagen ügyben 2006. július 13-án hozott ítéletének [EBHT 2006., I-6585. o.] 37. pontját). E tág megállapodás fogalmat megerősíti azon tény, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom hatálya alá tartozik az „összehangolt magatartás", amely egyfajta egyeztetést jelent a vállalkozások között, amelyek nem kötnek kifejezetten megállapodást (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 115. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

119 A jelen esetben felvetődik a kérdés, hogy amint a felperes állítja, a kartellnek egy adott tevékenységi ágazatba, sőt ugyanazon termék- vagy szolgáltatási piacra kell-e tartoznia, mivel csak az ott versenytárs, kínáló vagy kereső minőségben ott tevékenykedő vállalkozások egyeztethetik a magatartásukat a jogsértés (társ)tetteseinek minősülő vállalkozásokként.

120 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése nemcsak az ugyanazon releváns termék- vagy szolgáltatási piacon kereskedelmi tevékenységet gyakorló vállalkozások közötti „horizontális" megállapodásokra alkalmazandó, hanem azon „vertikális" megállapodásokra is, amelyek a termelési és/vagy forgalmazási lánc különböző szintjein tevékenykedő, következésképpen elkülönült termék vagy szolgáltatási piacokon működő vállalkozások magatartásának egyeztetésével járnak (lásd e tekintetben a Bíróság a fenti 107. pontban hivatkozott Consten és Grundig kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 493. és 494. pontját; a C-2/01. P. és C-3/01. P., BAI és Bizottság kontra Bayer egyesített ügyekben 2004. január 6-án hozott ítéletet [EBHT 2004., I-23. o.]; a C-551/03. P. sz., General Motors kontra Bizottság ügyben 2006. április 6-án hozott ítéletet [EBHT 2006., I-3173. o.]; a fenti 118. pontban hivatkozott Bizottság kontra Volkswagen ügyben hozott ítéletet, és a Bíróság C-552/03. P. sz., Unilever Bestfoods kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 28-án hozott végzését [EBHT 2006., I-9091. o.]; az Elsőfokú Bíróság T-112/99. sz., M6 és társai kontra Bizottság ügyben 2001. szeptember 18-án hozott végzésének [EBHT 2001., II-2459. o.] 72. és azt követő pontjait; lásd szintén az [EK 81. cikk] (3) bekezdésének a vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1999. december 22-i 2790/1999/EK bizottsági rendeletet [HL L 336., 21.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 364. o.], és a 2000/C

291/01 bizottsági közleményt – A vertikális korlátozásokról szóló iránymutatás [HL C 291., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 390. o.]).

121 Ugyanígy az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy ahhoz, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom hatálya alá tartozzon, a szóban forgó megállapodás elég, ha korlátozza a versenyt a szomszédos vagy feltörekvő piacokon, amelyeken legalább az egyik részt vevő vállalkozás (még) nincs jelen (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-328/03. sz., O2 (Germany) kontra Bizottság ügyben 2006. május 2-án hozott ítéletének [EBHT 2006., II-1231. o.] 65. és azt követő pontjait; lásd szintén az EK 82. cikk alkalmazását illetően a Bíróság C-333/94. P. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1996. november 14-én hozott ítéletét [EBHT 1996., I-5951. o.]).

122 E tekintetben az ítélkezési gyakorlat által használt „közös szándék […] arra nézve, hogy meghatározott piaci magatartást tanúsítsanak” (a fenti 118. pontban hivatkozott Bayer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 67. pontja), illetve a kartell tagjai akarategységének kifejezése a közös piacon tanúsított magatartásukra vonatkozóan (a fenti 23. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 112. pontja), fordulatok a „közös szándék” elem hangsúlyozására törekednek, és nem követelnek meg tökéletes egybeesést azon releváns piac, ahol a verseny korlátozását „elkövető” vállalkozás tevékenykedik, és azon piac között, ahol e korlátozás megvalósulását kívánják. Ebből következik, hogy a közös piacon belüli bármely versenykorlátozásra vonatkozhat a „vállalkozások közötti megállapodás” az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében. E következtetést támasztja alá a közös piacon belüli verseny korlátozását célzó megállapodás létezésére vonatkozó kritérium. E kritérium azt jelenti, hogy valamely vállalkozás sértheti az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalmat, ha a más vállalkozásokkal egyeztetett magatartásának célja a verseny korlátozása a közös piacon belüli releváns piacon, anélkül, hogy szükségképpen feltételezné, hogy ő maga az említett releváns piacon tevékenykedjen.

123 Az előzőekből következik, hogy a „vállalkozások közötti megállapodás” kifejezések szó szerinti értelmezése nem teszi szükségessé a jogsértés elkövetője fogalom megszorító értelmezését, mint ahogy azt a felperes javasolja.

c) Az EK 81. cikk (1) bekezdése szöveg szerinti és teleologikus értelmezéséről

A kereskedelmi önállóság korlátozására vonatkozó követelményről

124 Jogalapja alátámasztásaként a felperes továbbá azt állítja, hogy a jogsértés elkövetője fogalom szükségképpen azt vonja maga után, hogy utóbbi korlátozza a kereskedelmi önállóságát a versenytársaival szemben, és ezáltal sérti az EK 81. cikk (1) bekezdésében rejlő önállóságra vonatkozó követelményt, amely szerint minden gazdasági szereplőnek önállóan kell meghatároznia azt a politikát, amelyet a közös piacon folytatni kíván.

125 Amint azt a felperes a releváns ítélkezési gyakorlatra hivatkozással megállapítja, az önállóságra vonatkozó követelményt többek között a versenytársak közötti tiltott összehangolt magatartások és jogszerű párhuzamos magatartások közötti különbségtételre vonatkozó ítélkezési gyakorlat keretében dolgozták ki (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 115–117. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot; a fenti 107. pontban hivatkozott Adriatica di Navigazione kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 89. pontját). Továbbá egyrészt az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti versenykorlátozó megállapodás létezése, másrészt pedig valamely vállalkozásnak más vállalkozásokat bizonyos magatartás tanúsítására kényszerítő pusztán egyoldalú intézkedése között az ítélkezési gyakorlat által tett különbségből következik, hogy a verseny korlátozásának az érintett vállalkozások között valamely meghatározott magatartás tanúsítását illető akarategység kellően bizonyított kifejeződéséből kell következnie (lásd, ebben az értelemben a fent 102. pontban hivatkozott BAI és Bizottság kontra Bayer ügyben hozott ítélet

96–102. és 141. pontját, és a fenti 118. pontban hivatkozott Bizottság kontra Volkswagen, ügyben hozott ítélet 37. pontját). Ebből következik, hogy a felperes állításával ellentétben az önállóságra vonatkozó követelmény közvetlenül nem azzal a jelen esetben nem releváns kérdéssel (lásd a fenti 120–123. pontot) függ össze, hogy a kereskedelmi szabadságukat korlátozó vállalkozások ugyanabban a tevékenységi ágazatban vagy ugyanazon a releváns piacon működnek-e, vagy nem, hanem inkább az „összehangolt magatartás” és „megállapodás” fogalmakkal, mivel e fogalmak megkövetelik az érintett vállalkozások közötti akarategység kellően egyértelmű és pontos kifejezésének bizonyítékát.

126 A felperes egyébként túlértékeli a kereskedelmi szabadság korlátozására vonatkozó kritérium jelentőségét az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti versenykorlátozás fennállása vizsgálatának keretében. Amint az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, nem tartozik automatikusan az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá valamennyi olyan vállalkozások közötti megállapodás vagy vállalkozások társulásának határozata, amely korlátozza a felek vagy az egyik fél cselekvési szabadságát. Ennek a rendelkezésnek egyedi esetben történő alkalmazásakor ugyanis mindenekelőtt azt az általános közeget kell figyelembe venni, amelyben az említett megállapodást megkötötték, vagy az említett határozatot meghozták, vagy amelyben azok kifejtik a hatásukat, és különösen azok célkitűzéseit kell megvizsgálni (a fenti 99. pontban hivatkozott Wouters és társai ügyben hozott ítélet 97. pontja, és a C-519/04. P. sz., Meca-Medina és Majcen kontra Bizottság ügyben 2006. július 18-án hozott ítélet [EBHT 2006., I-6991. o.] 42. pontja). Ebben a tekintetben az Elsőfokú Bíróság pontosította, hogy nem lehet teljesen absztrakt módon és megkülönböztetés nélkül úgy tekinteni, hogy automatikusan az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatálya alá tartozik valamennyi olyan megállapodás, amely korlátozza a felek vagy az egyik fél cselekvési szabadságát, hanem e rendelkezés valamely megállapodásra történő alkalmazásának elemzéséhez azt a konkrét keretet kell figyelembe venni, amelyben az kifejti hatásait, és különös tekintettel kell lenni arra a gazdasági és jogi háttérre, amelyben az érintett vállalkozások működnek, az e megállapodással érintett termékek vagy szolgáltatások jellegére, valamint a piac működésének, illetve szerkezetének tényleges feltételeire (lásd a fenti 120. pontban hivatkozott M6 és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 76. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

127 A verseny korlátozásának e szöveg szerinti fogalmára tekintettel ezért nincs kizárva, hogy valamely vállalkozás részt vehessen az ilyen korlátozás végrehajtásában akkor is, ha nem korlátozza a saját cselekvési szabadságát azon a piacon, ahol elsődlegesen kifejti tevékenységét. Bármilyen egyéb értelmezés ugyanis a hatékony érvényesülésével

és az EK 3. cikk (1) bekezdése g) pontjára tekintettel értelmezett, a belső piaci torzításmentes verseny fenntartásának biztosítására vonatkozó alapvető céljával ellentétes mértékben szűkíthetné az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom terjedelmét, mivel nem tenné lehetővé, hogy valamely vállalkozás aktívan közreműködjön a verseny korlátozásában pusztán azon tény miatt, hogy e közreműködés nem azon releváns piacra vonatkozó gazdasági tevékenységből ered, ahol e korlátozás megvalósul, vagy azt megvalósítani célozzák. Pontosítani kell, hogy amint arra a Bizottság hivatkozik, csak az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti bármely „vállalkozás" felelőssége képes teljesen biztosítani e hatékony érvényesülést, mivel lehetővé teszi az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom kijátszására irányuló új összejátszási formák létrehozásának szankcionálását és megelőzését a verseny korlátozásával érintett piacokon tevékenységet ki nem fejtő vállalkozások segítségével.

128 Az Elsőfokú Bíróság ebből arra következtet, hogy a „vállalkozások közötti megállapodások" kifejezéseknek az EK 81. cikk (1) bekezdése és az EK 3. cikk (1) bekezdésének g) pontja által követett célok fényében történő értelmezése a kartell és a jogsértést elkövető vállalkozás olyan fogalma fennállását igyekszik alátámasztani, amely nem tesz különbséget azon ágazat vagy piac szerint, ahol az érintett vállalkozások tevékenykednek.

Azon feltételekről, amelyek mellett valamely vállalkozás kartellben történő részvétele az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének minősül

129 Emlékeztetni kell továbbá az azon feltételekre vonatkozó ítélkezési gyakorlatra, amelyeknek eleget kell tennie a vállalkozás kartellben való részvételének ahhoz, hogy mint a jogsértés társtettesét felelőssé lehessen tenni.

130 E tekintetben a Bizottságnak elég azt bizonyítania, hogy az érintett vállalkozás részt vett azokon a találkozókon, amelyek során versenyellenes jellegű megállapodásokat kötöttek, anélkül, hogy ezek ellen nyilvánosan tiltakozott volna, ahhoz, hogy kellőképpen bizonyítsa az említett vállalkozás kartellben való részvételét. Valamely

vállalkozásnak egy időben elhúzódó jogsértő magatartások összességéből álló egységes megállapodásban való részvételének bizonyítása végett a Bizottságnak azt kell bizonyítania, hogy e vállalkozás saját magatartásával hozzá kívánt járulni az összes résztvevő által követett közös célokhoz, és hogy tudomása volt a más vállalkozások által ugyanezen célok követése érdekében tervezett vagy végrehajtott tényleges magatartásokról, vagy hogy azokat ésszerűen előre láthatta, és hogy kész volt vállalni annak a kockázatát. E tekintetben a jogellenes kezdeményezés hallgatólagos jóváhagyása – anélkül, hogy az érintett vállalkozás nyilvánosan elhatárolódna annak tartalmától, és azt bejelentené a közigazgatási szerveknek – a jogsértés folytatására való buzdítással jár, és megakadályozza annak felfedezését. Ez a részesség a jogsértésben való részvétel passzív módját valósítja meg, és ezért megalapozhatja a vállalkozás felelősségét egy egységes megállapodás keretében (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 83. és 87. pontját; a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 81–84. pontját, és a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 142. és 143. pontját; lásd szintén a fenti 108. pontban hivatkozott Tréfileurope kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Az ítélkezési gyakorlatból következik továbbá, hogy ezen elvek megfelelően alkalmazandók azokra a találkozókra, amelyeken nemcsak a versenytárs gyártók, hanem ügyfeleik is részt vettek (lásd ebben az értelemben az Elsőfokú Bíróság T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 2001. július 12-én hozott ítéletének [EBHT 2001., II-2035. o.] 62–66. pontját).

131 Másfelől azon vállalkozás személyes felelősségének meghatározását illetően, amelyiknek a kartellben való részvétele nem ugyanolyan terjedelmű és intenzitású, mint a többi vállalkozásé, az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy bár az EK 81. cikk (1) bekezdésében hivatkozott megállapodások és összehangolt magatartások szükségszerűen több vállalkozás közreműködésének az eredményei, akik mindnyájan társelkövetők a jogsértésben, de a részvételük többek között az érintett piac jellemzőitől, az egyes vállalkozások e piacon betöltött pozíciójától, az elérendő céloktól és a választott vagy tervbe vett végrehajtási módoktól függően különböző formát ölthet, önmagában az a körülmény, hogy az egyes vállalkozások a rájuk jellemző sajátos formában vesznek részt a jogsértésben, nem elegendő ahhoz, hogy felelősségüket kizárják a jogsértés egészéért, beleértve azokat a magatartásokat, amelyeket gyakorlatilag más részt vevő vállalkozások hajtottak végre, de amelyeknek ugyanaz a versenyellenes célja vagy hatása (a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 78–80. pontja).

132 Ezért azon ténynek, hogy valamely vállalkozás nem vett részt valamely kartell valamennyi összetevő elemében, illetve csekély szerepet játszott azokban, amelyekben részt vett, nincs jelentősége az általa elkövetett jogsértés megállapítása során. Adott esetben az érintett vállalkozás részvételének korlátozott jelentősége így ugyan nem kérdőjelezheti meg személyes felelősségét a jogsértés egészéért, azonban hatással van a felelősség kiterjedésének és súlyának értékelésére, és így a szankció szintjének meghatározására (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 90. pontját; a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 86. pontját, és a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 145. pontját).

133 Az előző megfontolásokból következik, hogy az ugyanazon a releváns piacon működő versenytársak, valamint az ilyen versenytársak és ügyfeleik közötti kapcsolatot illetően az ítélkezési gyakorlat elismeri az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértésben társtettes és/vagy részes vállalkozások együttes felelősségét, úgy vélekedve, hogy a kartell egészét alkotó különböző jogsértő magatartásoknak az érintett vállalkozásnak történő betudhatóságára vonatkozó objektív feltétel akkor teljesül, ha feltételhez kötött, járulékos vagy passzív módon – például hallgatólagos jóváhagyással és e kartell a hatóságoknak történő bejelentésének elmulasztásával – hozzájárul annak végrehajtásához, mivel e közreműködés esetleg korlátozott jelentőségét figyelembe lehet venni a szankció szintjének meghatározása során.

134 A jogsértés egészének a részt vevő vállalkozással szembeni betudhatósága továbbá a saját szándéka kifejezésétől függ, ami bizonyítja, hogy akár csak hallgatólagosan is, de jóváhagyja a kartell célkitűzéseit. E szubjektív feltétel egyrészt a kartell hallgatólagos jóváhagyására és annak tartalmától való nyilvános elhatárolódás hiányára vonatkozó kritériummal jár (a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 84. pontja, és a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 143. pontja; a fenti 108. pontban hivatkozott Tréfileurope kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontja), amennyiben e kritériumok magukban foglalják azon feltételezést, hogy az érintett vállalkozás továbbra is jóváhagyja a kartell célkitűzéseit és működését, másrészt pedig olyan igazolást jelent, amely lehetővé teszi az érintett vállalkozás együttes felelősségének megállapítását, hiszen saját magatartásával kívánt hozzájárulni a résztvevők összessége által követett közös célkitűzésekhez, és ismerte a többi résztvevő jogsértő magatartását vagy azokat ésszerűen előre láthatta és kész volt vállalni annak a kockázatát (a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic

Partecipazioni ügyben hozott ítélet 83. és 87. pontja, és a fenti 23. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 83. pontja).

135 Az egészében vett jogsértés az érintett vállalkozásnak történő betudása csak a fenti 133. és 134. pontban említett feltételek betartása mellett felel meg a személyes felelősség elvére vonatkozó követelményeknek (lásd ebben az értelemben a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 84. pontját).

136 A fenti 115–127. pontban szereplő megfontolásokra figyelemmel az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy ezen elvek megfelelően alkalmazandók azon vállalkozás részvételére, akinek a gazdasági tevékenysége és szakértelme lehetővé teszi számára, hogy ne kerülhesse el a figyelmét a szóban forgó magatartások versenyellenes jellege, és így nem elhanyagolható támogatást nyújtson a jogsértés elkövetéséhez. Ilyen körülmények között nem fogadható el a felperes azon érve, amely szerint valamely tanácsadó vállalkozás nem tekinthető valamely jogsértés társelkövetőjének egyrészt azért, mert nem gyakorol gazdasági tevékenységet a versenykorlátozással érintett releváns piacon, másrészt pedig csak mellékesen járul hozzá a kartellhez.

Az EK 81. cikk (1) bekezdésének a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvére *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* tekintettel történő értelmezéséről

137 A felperes azonban lényegében azt állítja, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti jogsértés elkövetőjének ilyen „egységes” felfogása összeegyeztethetetlen azon követelményekkel, amelyek egyrészt az EJEE 7. cikke (1) bekezdése alapján a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvéből *(nullum crimen, nulla poena sine lege)*,

másrészt pedig a tagállamok jogrendjében a tettesek és részesek közötti különbségtételre vonatkozó, mind a büntetőjogban, mind a versenyjogban alkalmazandó közös szabályokból következnek.

138 Ezzel kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság mindenekelőtt hangsúlyozza – amint azt a fenti 45. pontban megállapította –, hogy az alapjogok azon általános jogelvek szerves részét képezik, amelyek tiszteletben tartását a közösségi bírák biztosítják, tekintetbe véve többek között az EJEE-t mint iránymutatót.

139 Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy a közösségi bíróság a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* mint általános közösségi jogi elvet alkalmazta a versenyjogra vonatkozó ügyekben, figyelembe véve az EJEE ítélkezési gyakorlatát (lásd a fenti 113. pontban hivatkozott, a Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 215. és azt követő pontjait, és az Elsőfokú Bíróság T-43/02. sz., Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben 2006. szeptember 27-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-3435. o.] 71. és azt követő pontjait, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Ezen elv általában véve többek között megköveteli, hogy minden közösségi szabályozás, különösen, amelyik szankciókat szab ki, vagy azok kiszabását lehetővé teszi, világos és egyértelmű legyen, avégett, hogy a jogalanyok a félreérthetőség veszélye nélkül megismerhessék jogaikat és kötelezettségeiket, és ezeknek megfelelően járhassanak el. Ugyanígy ezen elv mind a büntetőjogi jellegű szabályokra, mind pedig a közigazgatási szankciókat kiszabó vagy azt engedélyező, sajátos közigazgatási intézkedésekre kötelező (lásd ebben az értelemben a fenti 85. pontban hivatkozott Maizena-ügyben hozott ítélet 14. és 15. pontját, és a fenti 84. pontban hivatkozott X ügyben hozott ítélet 25. pontját), mint amilyenek például a 17. rendelet alapján kiszabott szankciók.

140 Továbbá az EJEE 7. cikke (1) bekezdésének Bíróság általi állandó értelmezéséből következik, hogy az abban megállapított bűncselekmények és büntetések törvényességének elve *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* előírja többek között, hogy a büntető törvényt ne alkalmazzák kiterjesztő módon – különösen analógia útján – a gyanúsított hátrányára. Ebből következik, hogy valamely jogsértést törvénynek kell egyértelműen meghatároznia, amely feltétel akkor teljesül, ha a jogalany a releváns rendelkezés szövegéből kiindulva, és amennyiben szükséges, a bíróságok értelmezésének segítségével tudhatja, hogy mely cselekmények vagy mulasztások alapozzák meg a büntetőjogi felelősségét. E tekintetben az EJEB kifejtette, hogy az EJEE 7. cikkében

használt „jog” fogalma megfelel az EJEE egyéb rendelkezéseiben használt „törvény” fogalmának, és magában foglalja a törvényhozói eredetű és az ítélkezési gyakorlatból levezetett jogot, valamint többek között a hozzáférhetőségre és az előreláthatóságra vonatkozó minőségi feltételeket von maga után (lásd az EJEB, 1993. május 25-i Kokkinakis kontra Görögország ítéletet, A sorozat 260-A. szám, 40., 41. és 52. §; a fenti 104. pontban hivatkozott S. W. kontra Egyesült királyság ítéletet, 35. §; az 1996. november 15-i Cantoni kontra Franciaország ítéletet, *Ítéletek és Határozatok Tára*, 1996-V, 1627. o., 29. §; az 1999. július 8-i Baskaya és Okçuoglu kontra Törökország ítéletet, *Ítéletek és Határozatok Tára*, 1999-IV, 308. o., 36. §; a 2000. június 22-i Coëme kontra Belgium ítéletet, *Ítéletek és Határozatok Tára,* 2000-VII, 1. o., 145. §; a 2000. február 7-i E. K. kontra Törökország ítéletet, 28496/95. számú keresetlevél, 51. §; lásd a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 216. pontját).

141 Ezen ítélkezési gyakorlatra tekintettel a bűncselekmények és a büntetések jogszerűségének elvét *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* nem lehet úgy értelmezni, mint amely megtiltaná a büntetőjogi felelősség szabályainak bírói értelmezés útján történő fokozatos világossá tételét (a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet 217. pontja). Az EJEB ítélkezési gyakorlat alapján ugyanis bármennyire is egyértelműen legyen megfogalmazva valamely jogi rendelkezés – beleértve a büntetőjogit is –, mindig nélkülözhetetlen marad a bírói értelmezés szerepe, és mindig szükséges lesz a homályos pontok megvilágítása és a szövegnek a körülmények változása szerinti kiigazítása. Az EJEB szerint továbbá az EJEE-ben részes államok jogi hagyományában tartósan megszilárdult, hogy az ítélkezési gyakorlat mint jogforrás szükségképpen hozzájárul a büntetőjog fejlődéséhez (EJEB, a fenti 104. pontban hivatkozott S. W. kontra Egyesült Királyság ítélet, 36. §). E tekintetben az EJEB elismerte, hogy számos törvény nem mutat teljes pontosságot, és több közülük a túlzott merevség elkerülése, illetve a változó helyzetekhez való alkalmazkodás érdekében többé-kevésbé homályos kifejezéseket használ, amelyek értelmezése és alkalmazása a gyakorlat függvénye (EJEB, a fenti 140. pontban hivatkozott Kokkinakis kontra Görögország ítélet, 40. és 52. §, és a fenti 140. pontban hivatkozott E. K. kontra Törökország ítélet, 52. §; a fenti 139. pontban hivatkozott Jungbunzlauer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 80. pontja). A használt fogalmak meghatározó vagy nem meghatározó jellegének vizsgálatakor az EJEB a törvény szövegén kívül figyelembe veszi az állandó és közzétett ítélkezési gyakorlatot is (EJEB, 1995. szeptember 27-i G. kontra Franciaország ítélet, A sorozat 325-B. szám, 25. §).

142 Azonban, bár a bűncselekmények és büntetések törvényességének elve *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* főszabály szerint megengedi a büntetőjogi felelősségre vonatkozó szabályok bírói értelmezés útján történő fokozatos világossá tételét, azzal ellentétes lehet a jogsértést megállapító jogszabály új értelmezésének visszaható hatállyal történő alkalmazása. Különösen ez az eset akkor, amikor ezen értelmezés eredménye a jogsértés elkövetésének időpontjában – különösképpen a kérdéses jogszabályra vonatkozó ítélkezési gyakorlat által elfogadott értelmezésre tekintettel – nem volt ésszerűen előre látható. Az előreláthatóság fogalma továbbá nagymértékben a kérdéses szöveg tartalmától, a vonatkozó jogterülettől, valamint címzettjei számától és minőségétől függ, és azzal nem ellentétes, hogy az érintett személynek világos jogi tanácsokért kelljen folyamodnia ahhoz, hogy ésszerű szinten felmérhesse, hogy bizonyos jogi cselekménynek az adott ügy körülményei között milyen következményei lehetnek. Ez különösen igaz a szakmai tevékenységet ellátó személyek esetében, akik megszokták, hogy foglalkozásuk gyakorlásakor nagy gondossággal kell eljárniuk. Tehát elvárható tőlük, hogy különös gondossággal értékeljék a foglalkozásukkal járó veszélyeket (a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 217–219. pontja, amely a fenti 140. pontban hivatkozott a Cantoni kontra Franciaország ítélet 35. §-ára hivatkozik).

143 Az előző megfontolásokból következik, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése hatályának, és különösen a „megállapodás” és „vállalkozás” kifejezések értelmezésének – amely szerint hatálya alá tartozik bármely, a kartell működésében közreműködő vállalkozás, még ha e vállalkozás nem is a versenykorlátozással érintett releváns piacon működik – kellően előre láthatónak kellett lennie a kifogásolt tényállás megvalósításának szakaszában e rendelkezésnek az ítélkezési gyakorlat által értelmezett szövegére tekintettel.

144 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti „megállapodás” és „vállalkozás” fogalmak nem tisztázott jogi fogalmaknak minősülnek, amelyek hatályának pontosítása végső soron a közösségi bíróság feladata, és amelyeknek a közigazgatás általi alkalmazása teljes körű bírósági felülvizsgálat alá tartozik. Ilyen körülmények között a „megállapodás” és „vállalkozás” fogalmak közösségi bíróság általi fokozatos megvilágítása döntő jelentőségű a konkrét alkalmazásuk határozott és előre látható jellegének vizsgálata érdekében.

145 Az Elsőfokú Bíróság egyrészt úgy véli, hogy a fenti 115–128. pontban említett állandó ítélkezési gyakorlat alapján az EK 81. cikk (1) bekezdésében szereplő „vállalkozások közötti megállapodás" kifejezések a kartell és a jogsértés elkövetője a fenti 128. pontban leírt fogalmának kellően pontos kifejezését jelentik, amennyiben e kifejezések minden olyan vállalkozást jelölnek – azon tevékenységi ágazattól vagy releváns piactól függetlenül, ahol működnek –, amelyek magatartásukban összejátszanak, lehetővé téve e vállalkozás számára, hogy ne hagyhassa figyelmen kívül, sőt felismerhesse, hogy eljárásoknak teszi ki magát, ha ilyen magatartást tanúsít.

146 Másrészt, amint az Elsőfokú Bíróság felidézte a fenti 129–135. pontban, következetes ítélkezési gyakorlat áll fenn az egészében vett jogsértésben társtettes és/vagy részes vállalkozásoknak az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti együttes felelősségére vonatkozóan, akik kölcsönösen betudják egymásnak a többi részt vevő vállalkozás jogsértő magatartását. A kartell és a jogsértés elkövetője fogalmak egységes felfogásán is alapuló ezen ítélkezési gyakorlat egyértelműen és pontosan megjelöli a betudhatóság objektív és szubjektív fogalmait, amelyeknek együttesen fenn kell állniuk ahhoz, hogy valamely vállalkozást felelőssé lehessen tenni a több társtettes vagy részes által elkövetett jogsértésért. Ebben a tekintetben önmagában az a tény, hogy a Bíróság csak 1999-ben pontosította e betudhatósági elveket (a fenti 65. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 78. és azt követő pontjai), nem befolyásolhatja már a felperesnek felrótt tényállás idején, 1993 és 1999 között előre látható jellegüket, mivel a személyes felelősséget meghatározó elemek már kellő pontossággal következtek a kartell és a vállalkozás az EK 81. cikk (1) bekezdése és az Elsőfokú Bíróság korábbi ítélkezési gyakorlata szerinti tág fogalmából (lásd a fenti 108. pontban hivatkozott Tréfileurope kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Továbbá azon tény, hogy a közösségi bíróság eddig nem határozott olyan tanácsadó vállalkozás együttes felelősségének egyedi esetében, amely nem ugyanazon a piacon működik, ahol a kartell fő részvevői, nem elég azon következtetéshez, hogy az ilyen vállalkozás együttes felelősségét, vagy legalábbis az ilyen együttes felelősség lehetőségét megállapító közigazgatási és ítélkezési gyakorlatot ésszerűen nem láthatják előre a szakmai tevékenységet ellátó személyek sem az EK 81. cikk (1) bekezdése kifejezései, sem a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlat alapján.

147 Másfelől az ezzel kapcsolatos, joghátrányt kiszabó közigazgatási gyakorlatot illetően viszont emlékeztetni kell arra, amint azt maga a felperes is elismeri, hogy a Bizottság már 1980-ban úgy döntött, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértését egy olyan

tanácsadó vállalkozásnak tudja be, aki aktívan – a felperes jelen esetbeli részvételéhez hasonló módon – részt vett a szóban forgó kartell működtetésében (az olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozat, lásd különösen a II. A. 4. pontot, a preambulumbekezdés végét). E tekintetben azon körülmény, hogy a Bizottság több későbbi határozatban már nem ezt a megközelítést fogadta el, nem igazolja azon következtetést, amely szerint az EK 81. cikk (1) bekezdése hatályának értelmezése nem látható előre ésszerűen. Ez annál inkább igaz egy tanácsadó vállalkozást illetően, amelyről feltételezni kell, hogy tekintettel a Bizottság 1980 óta folytatott határozathozatali gyakorlatára, a legnagyobb gondossággal intézi gazdasági tevékenységét, és világos tanácsokért folyamodik különösen jogi szakértőkhöz a magatartásával összefüggő veszélyek értékelése végett (lásd ebben az értelemben a fenti 113. pontban hivatkozott Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 219. pontját).

148 Ezzel összefüggésben a felperes nem hivatkozhat érvényesen arra, hogy az ilyen értelmezés ellentétes a tagállamok személyes felelősségre vonatkozó közös szabályaival, amelyek különbséget tesznek a jogsértés tettesei és részesei között. A felperes által hivatkozott szabályok (lásd a fenti 81. pontot) ugyanis kizárólag a nemzeti büntetőjogra vonatkoznak, és a felperes nem fejti ki, hogy e szabályok alkalmazandók-e, és ha igen, mennyiben a nemzeti jogrendekben a közigazgatási büntetésekre, és különösen a versenyellenes magatartások szankcionálására vonatkozóan is.

149 Továbbá nem következik sem az EJEB ítélkezési gyakorlatából, sem az Emberi Jogok Európai Bizottsága korábbi határozathozatali gyakorlatából, hogy a bűncselekmények és büntetések törvényességének elve *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* a büntetőjogi vagy közigazgatási szankcionálás keretében megköveteli a tettesnek a jogsértés részesétől történő megkülönböztetését abban az értelemben, hogy utóbbi nem büntethető akkor, ha a releváns jogszabály nem ír elő kifejezetten szankciót vele szemben. Ebből viszont éppen ellenkezőleg az következik, hogy ezen elv betartása érdekében az eljárás alá vont személy magatartásának meg kell felelnie az érintett bűncselekmény elkövetőjére vonatkozó azon meghatározásnak, amelyet a szóban forgó rendelkezés szövegéből következtethet ki, adott esetben az ítélkezési gyakorlat által adott értelmezés alapján. Ha e meghatározás kellően tág ahhoz, hogy mind a jogsértés fő elkövetői, mind a bűnsegédek magatartását magában foglalja, nem lehet szó a bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének sértéséről (a contrario lásd

az EJEB, fenti 140. pontban hivatkozott E. K. kontra Törökország ítélet 55. és 56. §-át; Emberi Jogok Európai Bizottságának az 1997. január 15-i L.-G. R. kontra Svédország elfogadhatóságról szóló határozatát, 27032/95. számú keresetlevél 12. pontját).

150 Az előző megfontolások összességére tekintettel az Elsőfokú Bíróság azt a következtetést vonja le, hogy az összejátszó magatartást tanúsító valamennyi vállalkozás, beleértve a versenykorlátozással érintett piacon tevékenységet ki nem fejtő tanácsadó vállalkozást is, ésszerűen előre láthatta, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom főszabály szerint alkalmazandó rá. E vállalkozás ugyanis nem hagyhatta figyelmen kívül, illetve nagyon is megérthette, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata és a korábbi közösségi ítélkezési gyakorlat már kellően egyértelműen és pontosan magukban hordozták a valamely tanácsadó vállalkozásnak az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértéséért való felelőssége kifejezett elismerésének alapját, ha utóbbi aktívan és szándékosan közreműködött az attól elkülönült piacon működő gyártók közötti kartellben, mint ahol ő maga működik.

d) A felperesnek a kartell társelkövetője minőségéről

151 Ezt követően meg kell vizsgálni, hogy a jelen esetben a felperes együttes felelősségének a más részt vevő vállalkozások jogsértő magatartásai neki történő betudásával történő megállapítását lehetővé tévő objektív és szubjektív feltételek fennállnak-e. E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy ahhoz, hogy a jogsértés egésze betudható legyen valamely vállalkozásnak, egyrészt az szükséges, hogy e vállalkozás akárcsak alárendelt módon közreműködjön a szóban forgó versenykorlátozásban, másrészt pedig hogy e vállalkozás ezzel kapcsolatos szándéka kifejezésére irányuló szubjektív feltétel teljesüljön.

152 Azon kérdéstől függetlenül, hogy a felperes „szerződő” fél volt-e az 1971. évi megállapodásban és az 1975. évi megállapodásban, és hogy a három szervesperoxid-gyártóval kötött szolgáltatási szerződések szerves részét képezik-e a tág értelemben vett kartellnek, az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a felperes bizonyítottan aktívan működött közre e kartell működtetésében 1993 és 1999 között.

153 Először is tény, hogy a felperes a helyiségeiben őrizte és rejtegette az Atochem/Atofina és a PC/Degussa 1971. évi megállapodásának és 1975. évi megállapodásának eredeti példányait, ez utóbbit egészen 2001-ig vagy 2002-ig (a megtámadott határozat (63) és (83) preambulumbekezdése). Másodszor a felperes elismerte, hogy legalábbis 1995-ig vagy 1996-ig kiszámolta, és a kartell tagjaival közölte a piaci részesedéseiknek a megállapított kvótákhoz viszonyított eltérését, amely tevékenységről kifejezetten rendelkezett az 1971. évi megállapodás és az 1975. évi megállapodás, és hogy az ezzel kapcsolatos titkos dokumentumokat a helyiségeiben őrizte. Harmadszor a szervesperoxid-gyártók közötti, versenyellenes részt tartalmazó találkozók tartását illetően a felperes elismerte, hogy e találkozók közül ötöt szervezett, illetve ötön vett részben részt, valamint az 1998. október 19-i amersfoorti találkozón, amely a kvóták gyártók közötti megosztására vonatkozó javaslat előkészítésére szolgált. Negyedszer tény, hogy a felperes rendszeresen térítette vissza a szervesperoxid-gyártók képviselőinek a versenyellenes célú találkozókon való részvételük miatt felmerült utazási költségeit nyilvánvalóan azzal a céllal, hogy elrejtse az említett gyártók könyveiben a kartell működésének nyomait, vagy hogy azok ott ne jelenjenek meg (lásd a fenti 63. és 102. pontot).

154 Anélkül, hogy szükséges lenne a felperes kartellben való részvétele tényleges terjedelmét illetően a felek között vitás elemek részletes vizsgálata, az Elsőfokú Bíróság a fenti 153. pontban megismételt körülményekből arra következtet, hogy a felperes aktívan közreműködött a kartell működtetésében, és hogy állításával ellentétben kellően konkrét és meghatározó okozati összefüggés állt fenn e tevékenység és a verseny korlátozása között a szerves peroxidok piacán. A felperes ugyanis a tárgyaláson nem vitatta ezen okozati összefüggés fennállását, hanem csak a közreműködése a jogsértés elkövetői cselekményeként történő jogi minősítésének vitatására szorítkozik, mivel szerinte e közreműködés csak részesi cselekménynek minősülhet, amelyet bármely más tanácsadó vállalkozás elvégezhetett volna.

155 Ilyen körülmények között továbbá nem fontos, hogy a felperes formálisan és közvetlenül nem volt szerződő fél az 1971. évi megállapodásban és az 1975. évi megállapodásban. Egyrészt az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazása céljából nem meghatározó azon kérdés, hogy fennáll-e írásbeli vagy más kifejezett megállapodás a résztvevő vállalkozások között, addig, amíg összejátszó magatartást tanúsítanak (lásd a fenti 115–123. pontot). Másrészt maga a felperes ismeri el, hogy a szervesperoxidgyártókkal való hallgatólagos megállapodással saját nevében és saját felelősségére átvette a Fides bizonyos, az említett megállapodásokban külön előírt tevékenységeit, mint például a megállapított kvótákhoz viszonyított eltérések kiszámítását és közlését. Hozzá kell fűzni, hogy tekintettel arra, hogy a Bizottság beérte azzal, hogy minimális, 1000 euró összegű bírságot szabjon ki a felperesre, és mivel ezen összeget mint olyat a felperes nem vitatta, az Elsőfokú Bíróságnak nem kell határoznia a felperes részvételének pontos terjedelméről, de attól még annak lehet hatása a kiszabott bírság szintjének jogszerűségére.

156 Másfelől a felperes részvételét jellemző objektív körülmények összességére tekintettel az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a felperes az ok teljes ismeretében és szándékosan bocsátotta a kartell rendelkezésére a szakértelmét és infrastruktúráit, hogy abból legalábbis közvetve hasznot húzzon az őt a három szervesperoxidgyártóhoz fűző egyedi szolgáltatási szerződések keretében. Azon kérdéstől függetlenül ugyanis, hogy a felperes így szándékosan szegte-e meg azon szakmai szabályokat is, amelyek vonatkoznak rá mint gazdasági tanácsadóra, vagy nem hagyhatta figyelmen kívül, vagy teljesen nyilvánvalóan ismerte azon kartell versenyellenes és jogellenes célját, amelyben közreműködött, amely célkitűzés többek között a helyiségeiben őrzött 1971. évi megállapodás és az 1975. évi megállapodás keretében, versenyellenes célú találkozók tartásában és bizalmas információk cseréjében nyilvánult meg, amelyben legalábbis 1995-ig vagy 1996-ig aktívan részt vett.

157 Az előzőekre tekintettel az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy attól, hogy a megtámadott határozat megállapítja a felperes együttes felelősségét az elsődlegesen az AKZO, az Atochem/Atofina és a PC/Degussa által elkövetett jogsértésért, nem lépi túl az EK 81. cikk (1) bekezdésében megállapított tilalom korlátait, és hogy

következésképpen a Bizottság azáltal, hogy 1000 euró bírságot szabott ki a felperesre, nem lépte túl a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésében számára biztosított jogköröket.

158 Ilyen körülmények között az Elsőfokú Bíróság úgy véli, nem szükséges határozni arról a kérdésről, hogy a Bizottság jogszerűen alapíthatta-e a felperes felelősségét határozat szerinti, a vállalkozások társulása fogalmára. Amint azt a Bizottság elismerte a tárgyaláson, a jelen esetben pusztán alternatív, sőt másodlagos vizsgálatról van szó, amely nem tudja jogilag sem megalapozni, sem cáfolni a Bizottság elsődleges megközelítését, amelyet a kartell és vállalkozás fogalmakra alapozott. Ugyanígy nem szükséges vizsgálni, hogy a Bizottság helyesen vizsgált és értékelt-e a felperes terhére felhozott egyes bizonyítékokat, amelyek nem meghatározóak a jelen jogvita eldöntése szempontjából. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a felperesnek a fenti 77–79. pontban elfogadott érvei csak a jelen jogalap megalapozottságának alátámasztására vonatkoznak, és nem minősülnek külön jogalapnak.

159 Következésképpen a második jogalapot, mint megalapozatlant, el kell utasítani.

D – *A bizalomvédelem elvének megsértésére alapított harmadik jogalapról*

1. *A felek érvei*

160 A felperes úgy véli, hogy tekintettel a Bizottság 1983 óta tartó állandó határozathozatali gyakorlatára, jogosan számított arra, hogy a Bizottság ugyanolyan módon értékeli a magatartását, mint a korábbi ügyekben más tanácsadó vállalkozások magatartását.

Ezért a megtámadott határozat ellentétes a bizalomvédelem elvével. A felperes szerint bár a Bizottság határozatai csak a címzettjeikre kötelezőek, azonban hasonló helyzetekben jelentőséggel bíró jogi aktusoknak minősülnek különösen akkor, ha állandó határozathozatali gyakorlatot állapítanak meg. A jogalanyok bizonyos határozathozatali gyakorlat folytatásában való bizalmának lehetősége annál inkább védelemre érdemes, mivel az EK 81. cikk alkalmazása számos tisztázatlan jogi fogalomtól függ, amelyeknek elengedhetetlen az ilyen gyakorlat általi konkretizálása.

161 A felperes azt állítja, hogy az ítélkezési gyakorlat által elismert bizalomvédelem elve (a Bíróság 72/76. sz., Töpfer és társai ügyben 1978. május 3 hozott ítéletének [EBHT 1977., 271. o.] 19. pontja, és az Elsőfokú Bíróság T-266/97. sz., Vlaamse Televisie Maatschappij kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-2329. o.] 71. pontja) megtiltja, hogy a Bizottság előzetes bejelentés nélkül felhagyjon az EK 81. cikkre vonatkozó saját határozathozatali gyakorlatával, és hogy visszaható hatállyal minősítsen jogsértéssé és szabjon ki bírságot egy olyan magatartásért, amely addig nem tartozott annak hatálya alá. Ugyanakkor 1983 óta, az olaszországi öntött üvegre vonatkozó megközelítésével ellentétben a Bizottság már nem tekintette jogsértésnek a versenykorlátozó megállapodásban nem részes tanácsadó vállalkozások által nyújtott segítséget (lásd többek között az öntött vas- és acélhenger ügyben 1983-ban hozott határozatot, a polipropilén ügyben 1986-ban hozott határozatot, a PEBD ügyben 1988-ban hozott határozatot, a kartonpapírügyben 1994-ben hozott határozatot. A felperes 1993 végén történő létrehozásának idején így jogosan számíthatott arra, hogy a három szervesperoxid-gyártónak nyújtott segítség sem minősül az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének. A felperes szerint ugyanis a tevékenysége nem haladta meg a más tanácsadó vállalkozások által az öntött vas- és acélhenger határozat, illetve a kartonpapír határozat alapjául szolgáló ügyekben végzett tevékenységet. Következésképpen a Bizottság nem tehette volna felelőssé a felperest az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértéséért és nem szabhatott volna ki vele szemben bírságot.

162 A Bizottság úgy véli, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

163 Az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy tekintettel a valamely kartellben részt vevő tanácsadó vállalkozás együttes felelősségére vonatkozó elv közösségi versenyjogban történő elismerésére, a bizalomvédelem elve nem akadályozhatja meg, hogy a Bizottság határozathozatali gyakorlata új irányt vegyen a jelen esetben. Amint ugyanis kiderül a fenti 112–150. pontból, a gyakorlat ezen új iránya az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom terjedelmének helyes értelmezésén alapszik. Mivel a „vállalkozások közötti megállapodások" tisztázatlan jogi fogalmának értelmezése végső soron a közösségi bíróság feladata, a Bizottság nem rendelkezik olyan széles mozgástérrel, amely adott esetben lehetővé tenné számára, hogy lemondjon egy olyan tanácsadó vállalkozás elleni eljárás folytatásáról, amely teljesíti az együttes felelősségre vonatkozó említett kritériumokat. Ellenkezőleg, a Bizottság az EK 85. cikk (1) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján köteles biztosítani az EK 81. cikkben megállapított elvek alkalmazását, és hivatalból megvizsgálni azokat az eseteket, ahol fennáll a közösségi bíróság által értelmezett ezen elvek megsértésének a gyanúja. Ezért annyiban, amennyiben az olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozat ellenére a Bizottságnak a megtámadott határozatot megelőző határozathozatali gyakorlata ellentétesnek tűnt az EK 81. cikk (1) bekezdésének fent említett értelmezésével, e gyakorlat nem kelthetett megalapozott elvárásokat az érintett vállalkozásokban.

164 Másfelől, amint a fenti 147. és 148. pontból következik, a Bizottság határozathozatali gyakorlatának jelenlegi új irányultsága még inkább előre látható volt a felperes számára egy precedens fennállása, vagyis az olaszországi öntött üveg ügyben 1980-ban hozott határozat miatt. Továbbá, amint kiderül a fenti 163. pontból, a Bizottság 1980 utáni határozathozatali gyakorlatát ésszerűen nem lehetett úgy tekinteni, mint az olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozatban követett eredeti megközelítéssel való végleges felhagyást. Egyébként bár a polipropilén-ügyben 1986-ban hozott határozatban a Bizottság nem minősítette a Fides Trust társaságot a jogsértés elkövetőjének, azonban az e társaság által létrehozott és működtetett információcsere-rendszert egyértelműen az EK 81. cikk (1) bekezdésével összeegyeztethetetlennek minősítette (a polipropilén-ügyben hozott határozat (106) preambulumbekezdése és 2. cikke; lásd a kartonpapír ügyben hozott határozat (134) preambulumbekezdését is). Ilyen körülmények között a Bizottság 1980 utáni határozathozatali gyakorlata, amely csupán a közreműködő tanácsadó vállalkozások elítélésétől és szankcionálásától

tartózkodott az olaszországi öntött üveg ügyben hozott határozatban eredetileg követett jogi felfogás elutasítása nélkül, még kevésbé kelthetett olyan megalapozott elvárást a felperesben, hogy a Bizottság a jövőben tartózkodni fog a tanácsadó vállalkozásokkal szembeni eljárás folytatásától, ha kartellben vesznek részt.

165 Következésképpen a jelen jogalapot, mint megalapozatlant, el kell utasítani.

E – *A jogbiztonság elvének és a büntetőtörvény általi meghatározás elvének megsértésére alapított, másodlagosan felhozott negyedik jogalapról*

1. *A felek érvei*

166 A felperes azt állítja, hogy a Bizottság rá vonatkozó jogi elemzése annyira homályos és ellentmondásos, hogy sérti a jogbiztonság elvét és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvét (*nulla poena sine lege certa*). A Bizottság nem határozza meg a szükséges egyértelműséggel egy olyan tanácsadó vállalkozás, mint a felperes jogellenes és büntethető magatartásának körvonalait és korlátait, és ezáltal megfosztja azt a jogállamban megkövetelt jogbiztonságtól.

167 A felperes emlékeztet arra, hogy a határozatlan jogkövetkezmény tilalma (*nulla poena sine lege certa*), az EJEE 7. cikke (1) bekezdésében megállapított és a közösségi jog általános elveként elismert elve a jogbiztonság elvéből következik (a fenti 84. pontban

hivatkozott X ügyben hozott ítélet 25. pontja). Ez utóbbi a közösségi jog alapvető elve (a Bíróság 74/74. CNTA kontra Bizottság ügyben 1975. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1975., 533. o.] 44. pontja; a 212/80–217/80. sz., Salumi és társai ügyben 1981. november 12-én hozott ítéletének [EBHT 1981., 2735. o.] 10. pontja, és a 70/83. sz. Kloppenburg ügyben 1984. február 22-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 1075. o.] 11. pontja), amely megköveteli, hogy a közösségi jogszabályok a jogalanyok számára egyértelműek, alkalmazásuk szempontjából pedig kiszámíthatóak legyenek. A felperes pontosítja, hogy az EK 81. cikk alapján elfogadott, különösen magas összegű bírságot kiszabó bizottsági határozatoknak különösen nagyfokú pontosságnak és bizonyosságnak kell megfelelniük (a Bíróság 32/79. sz., Bizottság kontra Egyesült királyság ügyben 1980. július 10-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 2403. o.] 46. pontja) ahhoz, hogy az érintett vállalkozások egy bizonyos tevékenység jogellenes jellegét illetően kellően egyértelmű és konkrét kritériumok alapján és függvényében ellenőrizhessék és határozhassák meg a magatartásukat.

168 E követelmények megsértésével a Bizottság a megtámadott határozatban majdnem öt oldalon keresztül adja elő azokat az okokat, amelyek miatt úgy véli, hogy a felperes megsértette az EK 81. cikk (1) bekezdését (az említett határozat (331) és azt követő preambulumbekezdése). Ezen érvelés azonban nem jelöli meg egyértelműen, hogy melyek a felperes azon konkrét cselekményei, amelyek az EK 81. cikk (1) bekezdése hatálya alá tartoznak, és melyek azok, amelyek nem (lásd többek között a megtámadott határozat (339), (343), (344) és (349) preambulumbekezdését). A felperes hozzáfűzi, hogy a Bizottság tévesen rója fel neki, hogy jogi tanácsokat adott (a megtámadott határozat (339) preambulumbekezdése). Még ha feltételezzük is, hogy ez bizonyított, a jogi tanácsok adása nem minősülhet a versenyszabályok megsértésének. A Bizottság semmiképpen nem minősítheti a felperesnek a megtámadott határozatban leírt jogi tanácsait és támogató cselekményeit összességében az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértése alkotóelemeinek, ha ezen cselekmények külön-külön véve nem minősülnek ilyen jogsértésnek. Másképpen lehetetlen lenne előre látni, hogy egy jogszerű cselekmény melyik pillanatban fordul át jogellenességbe. A felperes továbbá azt rója fel a Bizottságnak, hogy a megtámadott határozat (332) és azt követő preambulumbekezdéseiben homályos, érthetetlen és ellentmondásos módon nyilatkozott a kartellben való állítólagos részvételét illetően. A Bizottságnak a jelen jogalap önállóságának hiányára vonatkozó érvét illetően a felperes arra hivatkozik, hogy feltételezve akár a versenyjog megsértésében való bűnösségét, a megtámadott határozat indokolása nem

utal a szükséges egyértelműséggel és pontossággal arra, hogy mely konkrét cselekmények róhatók fel neki, amelyek az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének minősülnek.

169 Az azon kérdésre adott egyértelmű válasz hiányában, hogy a felperes miért és milyen módon sértette meg az EK 81. cikk (1) bekezdését, a megtámadott határozatot meg kell semmisíteni a határozatlan jogkövetkezmény tilalma és a jogbiztonság elvének megsértése miatt.

170 A Bizottság úgy véli, hogy a jelen jogalapot el kell utasítani, amennyiben csak a második jogalap megismétlését jelenti.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

171 Az Elsőfokú Bíróság először is megállapítja, hogy a jelen jogalap keretében a felperes lényegében ugyanazokat az érveket adja elő, mint a második és harmadik jogalap keretében. Elég ezért a fenti 112–159. pontban szereplő megfontolásokra hivatkozni azon következtetéshez, hogy a megtámadott határozat kellően tartalmazza a felperes kartellben való aktív és szándékos részvételét bizonyító azon elemeket, amelyek így lehetővé teszik az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértéséért való felelőssé tételét, e részvétel részletezett valós terjedelmétől függetlenül.

172 Még ha a jelen jogalapot úgy is kellene tekinteni, mint amely az EK 253. cikk szerinti indokolási kötelezettség megsértésére hivatkozik, e megfontolásokból az is következik, hogy a megtámadott határozat tartalmazza mindazokat a releváns elemeket, amelyek lehetővé teszik, hogy a felperes vitathassa annak megalapozottságát, és hogy az Elsőfokú Bíróság gyakorolhassa felülvizsgálatát az erre vonatkozó ítélkezési gyakorlat értelmében (lásd az Elsőfokú Bíróság T-228/02. sz., Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran kontra Tanács ügyben 2006. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 2006., II-4665. o.] 138. pontját, és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

173 Ezért a jelen jogalapot, mint megalapozatlant, szintén el kell utasítani.

F – *A jogbiztonság elvének és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvének a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése általi megsértésére alapított ötödik jogalapról*

1. *A felek érvei*

174 A felperes szerint a neki felrótt jogellenes cselekmények egyértelmű és pontos meghatározása hiányában mind a jogi elemzés, mind a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése ellentétes a jogbiztonság, valamint a határozatlan jogkövetkezmény tilalmának elvével. A megtámadott határozat indokolása ugyanis nem jelöli meg pontosan, hogy a felperes mely konkrét cselekményekkel sérthette meg az EK 81. cikk (1) bekezdését. Következésképpen a felperes nem tudhatja azt sem, hogy cselekményei közül melyekre vonatkozik az említett határozat 3. cikkében előírt kötelezettség. Ebből következik, hogy a 3. cikk sérti a közösségi szabályozás „bizonyos

és előre látható jellegére vonatkozó kógens normát", amelynek még szigorúbban kell érvényesülnie a pénzügyi következményekkel járó szabályozás esetén annak érdekében, hogy az érintettek pontosan megismerhessék a rájuk rótt kötelezettségek mértékét (lásd a Bíróság 169/80. sz., Gondrand és Garancini ügyben 1981. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 1981., 1931. o.] 17. és 18. pontját, a 325/85. sz., Írország kontra Bizottság ügyben 1987. december 15-én hozott ítéletének [EBHT 1987., 5041. o.] 18. pontját, és a 326/85. sz., Hollandia kontra Bizottság ügyben 1987. december 15-én hozott ítéletének [EBHT 1987., 5091. o.] 24. pontját; a 92/87. és 93/87. sz., Bizottság kontra Franciaország és Egyesült Királyság egyesített ügyekben 1989. február 22-én hozott ítéletének [EBHT 1989., 405. o.] 22. pontját; a C-30/89. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben 1990. március 13-án hozott ítéletének [EBHT 1990., I-691. o.] 23. pontját; a C-354/95. sz., National Farmers' Union és társai ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-4559. o.] 57. pontját, és a C-177/96. sz., Banque Indosuez és társai ügyben 1997. október 16-án hozott ítéletének [EBHT 1997., I-5659. o.] 27. pontját).

175 A jogi elemzés és a megtámadott határozat 3. cikkében előírt kötelezettség e pontatlanságát felerősíti azon tény, hogy egyrészt a felperes szintén köteles tartózkodni minden olyan megállapodástól vagy összehangolt magatartástól, amelynek célja vagy hatása „hasonló", másrészt pedig az említett cikk bármilyen megsértése a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdése alapján különösen magas összegű bírság kiszabását vonhatja maga után. Továbbá a Bizottság elismerte, hogy „új területre" jutott jogi téren (a megtámadott határozat (454) preambulumbekezdése). Ilyen esetben a jogsértés megismétlésétől való tartózkodásra kötelezés pontosításának különösen szigorú követelményeknek kell megfelelnie, hogy lehetővé tegye az érdekelt vállalkozások számára az EK 81. cikkben előírt tilalom valós terjedelmének vizsgálatát. Az ebből következő jogi bizonytalanság fenyegetést jelent az olyan tanácsadó vállalkozások, mint amilyen a felperes gazdasági tevékenységére például a piaci statisztikák elkészítésének és a szövetségek igazgatásának terén.

176 A Bizottság azon érvét illetően, amely szerint a jelen jogalap a jogsértés abbahagyására való kötelezés ellen irányul (a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése), a felperes kifejti, hogy a keresete csak a jogsértés megismétlésétől való tartózkodásra vonatkozik (a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése). Az első

kötelezés ugyanis neki nem okoz sérelmet, mivel a jogsértés már 1999 végén, illetve 2000 elején abbamaradt (a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdése).

177 Ezért a megtámadott határozat 3. cikkét meg kell semmisíteni a felperesre vonatkozó részében.

178 A Bizottság úgy véli, hogy a jelen jogalap megalapozatlan, és el kell utasítani.

2. *Az Elsőfokú Bíróság álláspontja*

179 Az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy a jelen jogalap csak a negyedik jogalap átfogalmazásának minősül, amelyet szintén a jogbiztonság elvének és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvének megsértésére alapít a felperes, amelyet ezért nem lehet eltérően értékelni.

180 Annyiban, amennyiben a jelen jogalap a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdésére hivatkozik, elég felidézni, hogy a Bizottság a 17. rendelet 3. cikkének (1) bekezdése alapján jogosult az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazásával hozott határozat címzettjeivel szemben a jogsértő magatartás beszüntetésére, és a jövőben az olyan magatartásoktól való tartózkodásra irányuló kötelezettséget előírni, ame-

lyeknek azonos vagy hasonló célja vagy hatása van (a fenti 39. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 1252. és 1253. pontja).

181 Következésképpen a jelen jogalapot, mint megalapozatlant, el kell utasítani.

182 Ebből következik, hogy a keresetet, mint megalapozatlant, teljes egészében el kell utasítani.

A költségekről

183 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a felperes pervesztes lett, ezért a Bizottság kérelmének megfelelően kötelezni kell a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (kibővített harmadik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A keresetet elutasítja.

2) Az AC-Treuhand AG-t kötelezi a költségek viselésére.

Jaeger Azizi Czúcz

Kihirdetve Luxembourgban, a 2008. július 8-i nyilvános ülésen.

E. Coulon M. Jaeger

hivatalvezető elnök

Tartalomjegyzék

A jogvita előzményei . . . . . II - 1506

Az eljárás és a felek kérelmei . . . . . II - 1509

A jogkérdésről . . . . . II - 1511

A – Előzetes észrevételek . . . . . II - 1511

B – A védelemhez való jog és a tisztességes eljáráshoz való jog megsértésére alapított első jogalapról . . . . . II - 1513

1. A felek érvei . . . . . II - 1513

a) A felperes érvei . . . . . II - 1513

b) A Bizottság érvei . . . . . II - 1518

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja . . . . . II - 1522

C – A bűncselekmények és büntetések törvényessége (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) elv megsértésére alapított második jogalapról . . . . . II - 1529

1. A felek érvei . . . . . II - 1529

a) A felperes érvei . . . . . II - 1529

Általánosságok . . . . . II - 1529

A megtámadott határozatban elfogadott tények vitatásáról . . . . . II - 1530

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének megsértéséről *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* . . . . . II - 1538

– A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* a közösségi versenyjogban a tettesek és részesek közötti különbségtételre gyakorolt hatásairól . . . . . II - 1538

– Az EK 81. cikk értelmében vett elkövető fogalmáról . . . . . II - 1540

– A felperes nem büntethető részesi minőségéről . . . . . II - 1543

– A Bizottság korábbi, ellentétes döntéshozatali gyakorlatáról . . . . . II - 1544

– A felperesnek a kartell irányítására vonatkozó tevékenysége és a verseny korlátozása közötti okozati összefüggés hiányáról . . . . . II - 1545

– A felperes „vállalkozások társulásának” történő téves minősítéséről . . . II - 1546

b) A Bizottság érvei . . . . . II - 1548

A megtámadott határozat ténybeli hátteréről . . . . . II - 1548

A bűncselekmények és büntetések törvényessége elvének *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* megsértéséről . . . . . II - 1549

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja . . . . . II - 1552

a) Előzetes észrevételek . . . . . II - 1552

b) Az EK 81. cikk (1) bekezdésének szó szerinti értelmezéséről . . . . . II - 1553

c) Az EK 81. cikk (1) bekezdése szöveg szerinti és teleologikus értelmezéséről . . II - 1557

A kereskedelmi önállóság korlátozására vonatkozó követelményről . . . . . II - 1557

Azon feltételekről, amelyek mellett valamely vállalkozás kartellben történő részvétele az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének minősül . . . . . II - 1559

Az EK 81. cikk (1) bekezdésének a bűncselekmények és büntetések törvényességének elvére *(nullum crimen, nulla poena sine lege)* tekintettel történő értelmezéséről . . . . . II - 1562

d) A felperesnek a kartell társelkövetője minőségéről . . . . . II - 1568

D – A bizalomvédelem elvének megsértésére alapított harmadik jogalapról . . . . . II - 1571

1. A felek érvei . . . . . II - 1571

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja . . . . . II - 1573

E – A jogbiztonság elvének és a büntetőtörvény általi meghatározás elvének megsértésére alapított, másodlagosan felhozott negyedik jogalapról . . . . . II - 1574

1. A felek érvei . . . . . II - 1574

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja . . . . . II - 1576

F – A jogbiztonság elvének és a határozatlan jogkövetkezmény tilalma elvének a megtámadott határozat 3. cikkének második bekezdése általi megsértésére alapított ötödik jogalapról . . . . . II - 1577

1. A felek érvei . . . . . II - 1577

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja . . . . . II - 1579

A költségekről . . . . . II - 1580